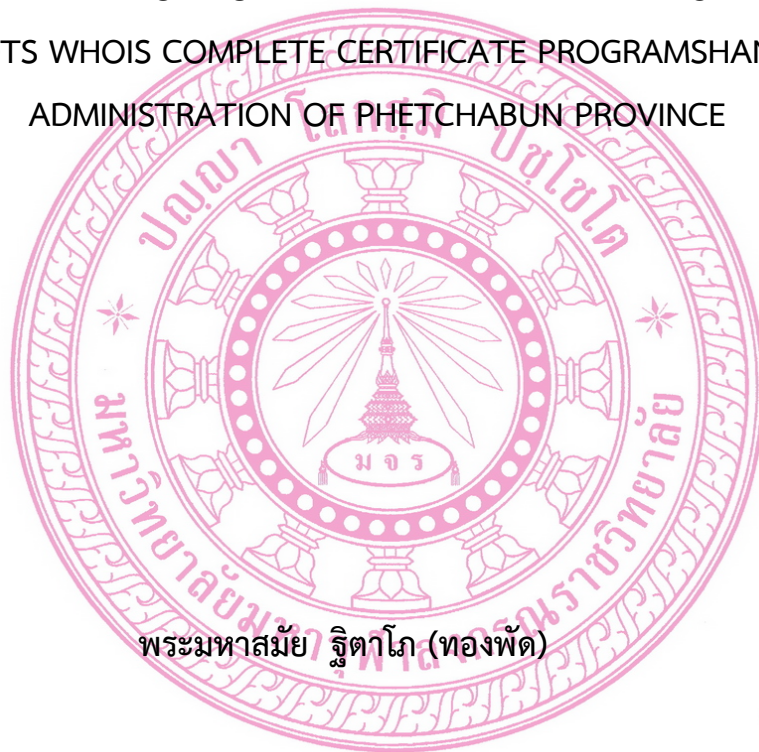

ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตร
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

A STUDY OF APPLICATION BUDDHA-DHAMMA AND ADMINISTRATION OF
THE ABBOTS WHO IS COMPLETE CERTIFICATE PROGRAM SHANGHA
ADMINISTRATION OF PHETCHABUN PROVINCE

พระมหาสมัย จูฑาโก (ทองพัด)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตร
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย

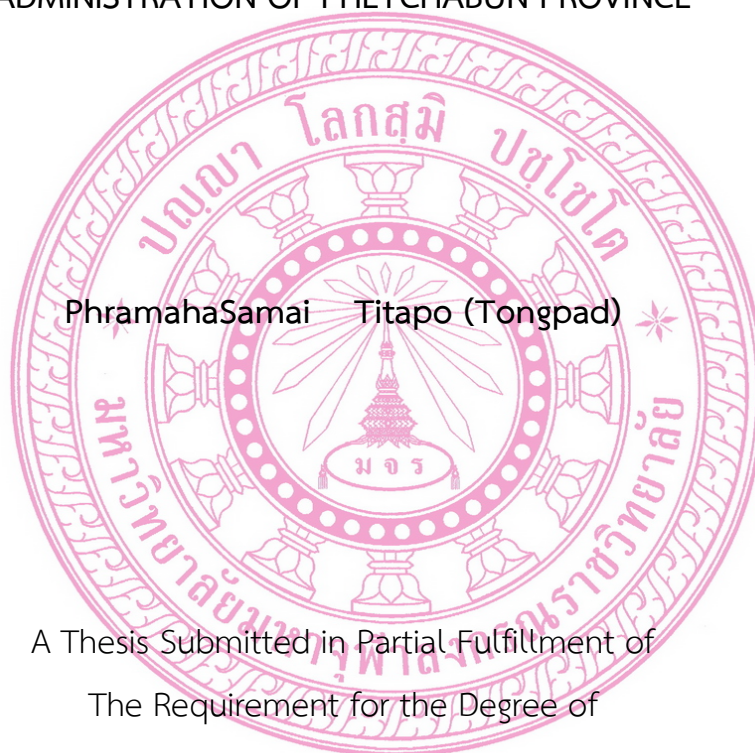
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A STUDY OF APPLICATION BUDDHA-DHAMMA AND ADMINISTRATION OF
THE ABBOTS WHO IS COMPLETE CERTIFICATE PROGRAM SHANGHA
ADMINISTRATION OF PHETCHABUN PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts

(Buddhist Studies)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

	(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)	
	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	
คณะกรรมการตรวจสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์		ประธานกรรมการ
	()	
	()	กรรมการ
	()	กรรมการ
	(พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร.)	
		กรรมการ
	(ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ)	
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร.	ประธานกรรมการ
	ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ	กรรมการ
ชื่อผู้วิจัย		
	(พระมหาสมัย ฐิตาโก)	

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสงฆ์สำเร็จหลักสูตรการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

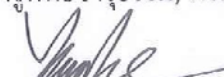
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....
(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

ประธานกรรมการ

.....
(พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร.)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร. ไพศาล สรรสวัสดิ์)

กรรมการ

.....
(ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(พระมหาสมัย จิตาโก)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ : ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่ศึกษาสำเร็จ
หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้วิจัย : พระมหาสมัย ฐิตาโก

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

: พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร., พธ.บ., กศ.ม., ศน.ด.(พุทธศาสนศึกษา)

: ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ ป.ธ. ๙., กศ.ม.,Ph.D. (ศาสนาและปรัชญา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒/เมษายน/๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่ศึกษาสำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์(๒)ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มพระสังฆาธิการที่ศึกษาสำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน๑๑๘รูปซึ่งได้มาโดยวิธีการเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการที่ศึกษาสำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แบ่งเป็น๓ตอนคือตอนที่๑เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของพระสังฆาธิการที่ตอบแบบสอบถามตอนที่๒เป็นข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์และตอนที่๓เป็นการเปิดให้แสดงผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์โดยการหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (T-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

จากผลการวิจัยพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอกวุฒิปริญญาธรรม๑-๒- ป.ธ.๓วุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรีมีพรรษามากกว่า๒๐พรรษามีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและระยะจำพรรษาอยู่ในวัดปัจจุบันมากกว่า๒๐ปีศึกษาการใช้พุทธธรรมของพระสังฆาธิการที่ศึกษาสำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์มีทั้งหมด ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมากด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับปานกลาง

Thesis Title : A study of application Buddha-Dhamma and Administration of the Abbots Who is complete certificate program Shangha administration of Phetchabun province

Researcher : Phramahasamai Titapo

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phrakru Phiphitcharudham, Dr., B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Phraphat SriKhonkhid, Pali IX, B.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 2 April 2014

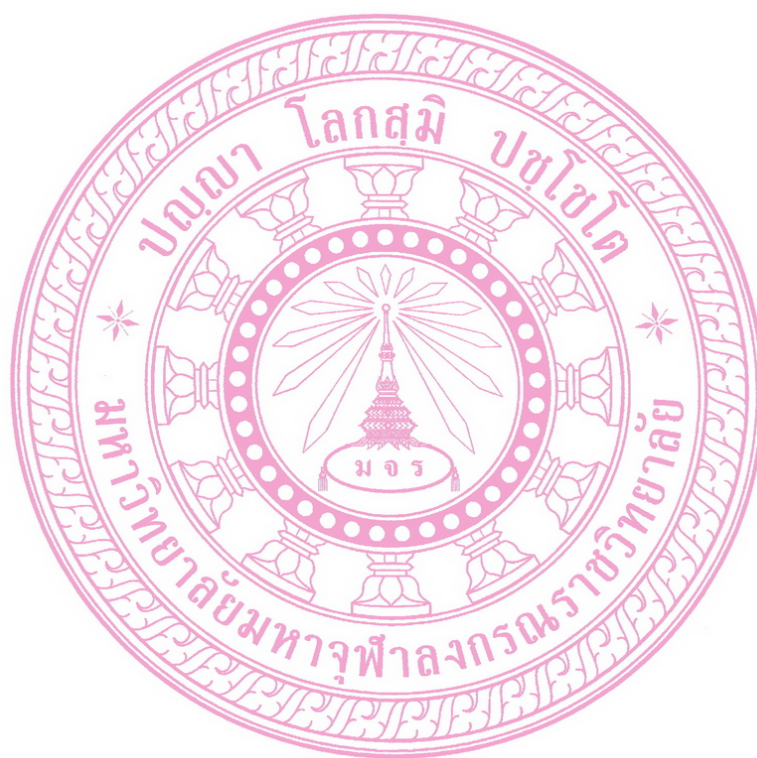
ABSTRACT

The main objectives of this research were i) A study of application buddha-dhamma and administration of the abbot who is complete certificate program shangha administration of phetchabun province ii) to study the problems and suggestion relating to the Sangha roles in community development in phetchabun province. The survey research was carried out in this study. the abbots who is complete certificate program shangha administration of 118 monks in phetchabun province , being drawn by purposive sampling technique. The tool for data collection in this research was questionnaire comprising personal characteristics, to study the problems and suggestion relating to the Sangha roles in community development. The programme for social science research was employed for data analysis. The statistics used for it are frequencies, percentage, average means and standard deviation. The data analysis was also done through t-test for testing the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and t-test by one-way analysis of variance (One-way ANOVA) and Least Significant Difference : (SD) were used for testing the difference between the averages from three or more groups.

The findings of Research were concluded as follows:

Majority of respondents completed the highest level of Dhamma Studies, 1-2 and 3 levels of Pali Studies with Bachelor degree in respect of general education. Most of them were abbots with more than 20 years of monkhood and stayed in their temples more than 20 years. A study of application buddha-dhamma and administration of the abbots who is complete certificate program shangha administration of phetchabun province, This research also includes the six items

namely: administration, Dhamma dissemination, general relief to be level many, religious study, public utility and public welfare to be level central.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ขอขอบคุณท่านพระครูสิริรัตนานวัตร, ผศ.ดร. ขอเจริญพร ผศ.(พิเศษ) เกษมณกร, ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน, ดร.อภิพันธ์ วิศิษฐ์ใจงาม, รศ. บุญรักษ์ ตันต์เจริญรัตน์, พร้อมด้วยท่านประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พระครูพิพิิจจารุธรรม ดร., กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.ประพจน์ ศรีกุลกิจและคณาจารย์ท่านอื่นๆ ที่กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะพร้อมทั้งดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงเรียบร้อยด้วยดีตลอดมา

อนึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการทุกรูปที่ให้อำนาจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ให้สำเร็จไปด้วยดีขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกรูปที่ได้ให้ความเมตตาช่วยเหลือและเป็นที่กำลังใจให้แก่งานและกันได้ช่วยกันเติมเต็มในการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวัดวาอารามและพระศาสนาผู้วิจัยขอจารึกความมีน้ำใจของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ทุกรูปรวมไปถึงบุคลากรเจ้าหน้าที่ทุกๆ ท่านที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

สุดท้ายอันสงฆ์ใดอันจะพึงบังเกิดมีจากการทำวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระศรีรัตนตรัยคุณบิดามารดาคุณอุปัชฌาย์อาจารย์รวมไปถึงผู้มีอุปการะคุณทุกๆ ท่านที่มีส่วนช่วยเหลือและให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่องโดยทั่วกัน

พระมหาสมัย ฐิตาโม

๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท	๗
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๒๒
๒.๔ บทบาทพระสังฆาธิการ	๓๖
๒.๕ หลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๓๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๓
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๔๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๓
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๕
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๕
๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์	๕๗
๔.๓ ปัญหาและอุปสรรค ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๖๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
บทที่ ๕	สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๖๘
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๘
	๕.๒ อภิปรายผล	๗๓
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๗๖
บรรณานุกรม		๗๙
ภาคผนวก		๘๕
	ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	๘๖
	ภาคผนวก ข กรรมการผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถาม	๙๖
	ภาคผนวก ค หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย	๙๘
ประวัติผู้วิจัย		๑๐๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของพระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสภาพ	๕๕
ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่ สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์	๕๗
ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง	๕๘
ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษา	๖๐
ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๖๑
ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๖๒
ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการ	๖๓
ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์	๖๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
๑๑	ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
๒๐	อง.ทก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๒	อง.ปญจก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๓	อง.สตุตก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๘	ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อสีตินิบาตชาดก (ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุเล่ม / ชื่อ / หน้า / เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่าระบุถึงสุตตันตปิฎกขุททกนิกายธัมมบทฉบับภาษาไทยพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ชื่อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้า ที่ ๑๓๓ เป็นต้น.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือกำเนิดจาก “มหาธาตุวิทยาลัย” ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ก่อตั้งขึ้นภายในบริเวณวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ก่อนที่จะทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เมื่อคราวทรงสถาปนาอาคารสังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย ให้เป็นวิทยาลัยสงฆ์ในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ โดยทรงพระทัยจะให้ป็นวิทยาลัยการศึกษาชั้นสูงของพระสงฆ์ แต่การดำเนินงานของวิทยาลัยได้เริ่มต้นอย่างจริงจังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยพระพิมลธรรม (ชื่อย่ ฐานตตเถร) และมีการดำเนินงานมาตามลำดับจนได้รับการยกฐานะให้เป็นมหาวิทยาลัยของสงฆ์ แห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยตาม พ.ร.บ. ๒๕๔๐^๑ ขึ้นเพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เน้นการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกและของคณะสงฆ์ไทย โดยมีการตั้งวิทยาเขต, วิทยาลัยสงฆ์, ศูนย์วิทยบริการและห้องเรียนกระจายออกไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ในปัจจุบันนี้เปิดให้มีการเรียนการสอน คือ คณะพุทธศาสตร์บัณฑิต ๑๓ สาขาวิชา คณะครุศาสตร์ ๙ สาขาวิชา คณะมนุษยศาสตร์ ๕ สาขาวิชา คณะสังคมศาสตร์ ๖ สาขาวิชาและบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยครอบคลุมทั้งปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ๑๔ สาขาวิชา จนถึงปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตอีก ๕ สาขาวิชา มีหลักสูตรนานาชาติอีก ๓ สาขาวิชา ยังมีประกาศนียบัตรบัณฑิต ๒ สาขาวิชาและยังเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ขึ้นมาเพื่อให้เกิดการศึกษาแก่พระสังฆาธิการและพระสอนปริยัติธรรม^๒ นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งสถาบันการวิจัยขึ้นมาในมหาวิทยาลัยเพื่อดำเนิน การวิจัยในด้านพุทธศาสตร์ประยุกต์อีกด้วย มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีจุดมุ่งหมายหลักสองประการคือ

ประการที่หนึ่ง เป็นการศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆอันจะอำนวยประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม

^๑ ประวัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : [http:// www.mcu.ac. th/site/history.php](http://www.mcu.ac.th/site/history.php). ๒๕๕๐, [๒๘ มกราคม ๒๕๕๑].

^๒ นพรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์, *คู่มือพระสังฆาธิการ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕๓-๕๔.

^๓ หลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, แหล่งข้อมูล : [ออนไลน์]. [http://www.mcu.ac. th/site/curriculum.php](http://www.mcu.ac.th/site/curriculum.php), ๒๕๕๒, [๒๘ มกราคม ๒๕๕๕], บทนำ.

ประการที่สอง เป็นการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา^๔ เพื่อพัฒนาบุคคลให้มีความสมดุลในด้านกายภาพ สังคม จิตใจและปัญญา

ภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถานศึกษา และวิจัยมีวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยส่งเสริม และให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการทํานุบํารุงศิลปวัฒนธรรม กล่าวคือเป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงที่มุ่งผลิต ๔ ประการคือสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ส่งเสริม การค้นคว้าวิจัย ให้บริการสังคมและทํานุบํารุงศิลปวัฒนธรรมซึ่งได้กำหนดเป็นภารกิจ^๕ ดังนี้

ด้านการผลิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนดเป้าหมายชัดเจน ที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์คือ ให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำ ด้านจิตใจ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้บัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าว มหาวิทยาลัย จำ ต้องพัฒนาองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการผลิตบัณฑิตคือ ระบบการคัดเลือกผู้เข้าศึกษา การพัฒนาหลักสูตร ระบบการเรียนการสอน สื่อและเทคโนโลยีบุคลากร การบริหารและการจัด อาคารสถานที่ กิจกรรมนิสิต สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางวิชาการด้านการค้นคว้าวิจัย ในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งคณะสงฆ์มหาวิทยาลัยจำต้องพัฒนาการวิจัยพื้นฐาน เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก และความเข้าใจปัญหาทางพระพุทธศาสนา โดยวิธีสหวิทยาการและการนำข้อค้นพบมาสร้างข้อมูลทางพระพุทธศาสนา ด้านการวิจัยประยุกต์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยการจัดลำดับความสำคัญของการแก้ไขปัญหา ด้านศีลธรรมจริยธรรม และด้านสถาบันศาสนาตลอดถึงด้านการพัฒนาศักยภาพทางวิชาการ

ด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาทํานุบํารุงศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ทางมหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา การทํานุบํารุงศิลปะ และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระยะสั้นให้สนองต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึกในการส่งเสริมด้านพระพุทธศาสนา เสริมสร้างความรู้ให้ซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของพุทธศิลป์ ศิลปะวัฒนธรรมและการ ประสานงาน^๖

ด้านบริการวิชาการแก่สังคมมหาวิทยาลัยมุ่งให้บริการวิชาการแก่สังคมทางด้านการเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา นำมาพัฒนาจิตใจของประชาชน การพัฒนาชุมชนตามหลักของธรรมะ ในพระพุทธศาสนาและส่งเสริมกิจการแก่คณะสงฆ์ เพื่อให้การบริการวิชาการแก่สังคมบรรลุผลจึงให้ ความสำคัญกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับการบริการแก่สังคม ร่วมมือกับคณะ

^๔ นพรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕๗.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

สงฆ์และหน่วยงานภายในและภายนอกในการให้บริการแก่สังคม และเป็นศูนย์กลางในการผลิตสื่อเพื่อการเผยแผ่ศีลธรรม^๘

ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ ทางคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ได้เสนอโครงการเพื่อเปิดห้องเรียนระดับปริญญาตรี ไปยังมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยทางสภามหาวิทยาลัยได้นำเรื่องเข้าที่ปรึกษาและได้มีการพิจารณาอนุมัติให้คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๔ เป็นต้นไป^๙ โดยให้จัดตั้งขึ้นที่วัดไพรสนต์ศักราราม ตำบลวัดป่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ให้อยู่ในการอุปถัมภ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์จัดการเรียนการสอน ได้ดำเนินมาด้วยความเรียบร้อยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาในปีการศึกษาที่ ๒๕๔๗ ทางห้องเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้เปิดการเรียนการสอนสาขาคณะครุศาสตร์ ดำเนินการเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู โดยรับสมัครนิสิตทั้งที่เป็นพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ทั่วไป เข้าศึกษาและในปีการศึกษา ๒๕๔๘ ทางห้องเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับอนุมัติจากคณะสังคมศาสตร์ ให้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และครูสอนปริยัติธรรมได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มองค์ความรู้แก่พระสงฆ์และครูสอนปริยัติธรรมอันจะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีผลนำมาซึ่งความเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป^{๑๐}

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์ การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ว่าท่านเหล่านั้นได้นำเอาความรู้ตามที่ศึกษามาบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตรับผิดชอบประสบสัมฤทธิ์ผลได้เป็นอย่างดี ตามเป้าหมายของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ และได้มีแนวความคิดหลักการในการนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์นี้มีแบบแผนอย่างไร และสามารถแก้ไข อุปสรรค ปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตการปกครอง มีผลดีเจริญงอกงามขึ้นมากน้อยเพียงใด

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารวัดของพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๑๐} คู่มือนิสิต, “หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, (ห้องเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์, ๒๕๔๘), หน้าที่ ๓-๔.(อัดสำเนา).

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การนำหลักพุทธธรรมไปใช้กับการบริหารงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓. ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ เฉพาะคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ เขตปกครองภาค ๔

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๕๓-๒๕๕๕ จำนวน ๓๙๘ รูป โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของแครซีเมอร์แกน^{๑๑} ได้สุ่มจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๑๘ รูป

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๖ ด้าน คือการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๖ ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๕๖

๑.๔. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ต้องการทราบบทบาทในการบริหารวัดของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีบทบาทเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ต้องการทราบการบริหารงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีแนวทางการบริหารเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ต้องการทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานคณะสงฆ์ มีผลเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

^{๑๑} สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๐.

การบริหารงาน หมายถึง ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่จะใช้ความรู้ ความสามารถในการทำงานคณะสงฆ์ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามบทบาท โดยการวางแผน จัดองค์กร สั่งการและควบคุม

การบริหารวัด หมายถึง ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่จะต้องดูแล รักษาซ่อมแซม การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุที่มีอยู่ในวัดจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับ สัทธิวิหาริกที่อาศัยอยู่ในวัดด้วย

การใช้หลักพุทธธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่นำเอาหลักพุทธธรรมมาใช้กับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) จังหวัดเพชรบูรณ์

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง กิจกรรมของการบริหารคณะสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ในการปกครองสงฆ์ ตามภารกิจหลักทั้ง ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้

พระสังฆาธิการ หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งกำหนดตำแหน่งในกฎหมายธรรมนูญฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๕๑)^{๑๒}

การบริหารคณะสงฆ์ หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการดูแลคณะสงฆ์ ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคมและพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๑๓}

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบถึงบทบาทในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) ของจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๘.๒ ได้ทราบถึงแนวทางการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๘.๓ ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผลที่เกิดจากการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

^{๑๒} นพรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์, คู่มือพระสังฆาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน.

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการ ของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยพิจารณาถึงบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท ส่วนที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหารของพระสังฆาธิการและส่วนที่ ๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ บทบาทพระสังฆาธิการ
- ๒.๕ หลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งคือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่^๑ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในรูปแบบต่างๆดังนี้

พินิจ เพ็ชรดารา กล่าวสรุปว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ^๒

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๒ พินิจ เพ็ชรดารา, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ กล่าวว่า บทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งเป็นไป ตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิและหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครูก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงถึงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^๓

สงวนศรี วิรัชชัย ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า รูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ประจำตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็แสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^๔

งามพิศ สัตย์สงวน ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่เขาถูกคาดหวัง โดยกลุ่มคนและสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้^๕

คำว่า “บทบาท”(Role) ที่ใช้พูดถึงความคิดตามวิชาการมีเยอร์จ ชียเมล (George Scmmel) ใช้เป็นคนแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๒๑ ปาร์ค (Park) และเบอร์เวส (Burgcs) ใช้บทบาทในเรื่อง “The Self as the individual conception of his role” นักทฤษฎีที่สำคัญของทฤษฎีบทบาทที่ได้อธิบายขยายความเรื่องนี้ ที่สำคัญมีอยู่ ๓ คน คือ เยอร์จ มีส (Gorgcs H. Mead) จาค็อบ โมเรโน (Jacob Moreno) และราฟ ลินตัน (Ralph Linton)^๖

ขบวน พลตรี บทบาท คือ แบบแผนพฤติกรรมเกี่ยวเนื่องกับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม บทบาทเป็นการเคลื่อนไหวของสถานภาพหรือหน้าที่ตามสถานภาพนั่นเอง^๗

พระมหาสุภา อุทโท ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกหรือลงมือปฏิบัติตามคาดหวังของผู้อื่น ตามสถานภาพและตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้น^๘

บทบาท เป็นการฝึกฝนประเภทการทำตามสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในตำแหน่งต่างๆ ซึ่งสิทธิ คือ สิ่งที่เขาพึงได้รับตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งนั้นๆ และหน้าที่คือ สิ่งที่เขาต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งนั้นๆ อยู่กับบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่เขาทำในตำแหน่งที่เขาครองอยู่ บทบาทจึงมีความสัมพันธ์กับสถานภาพในลักษณะที่บทบาทเป็นการกระทำตามลักษณะของ

^๓ สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^๔ สงวนศรี วิรัชชัย, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^๕ งามพิศ สัตย์สงวน อ้างในสุจินดา พานิชกุล, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

^๖ พระมหาสุวิทย์ คงช่วย, “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคม เปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, **ภาคนิพนธ์ปริญาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๓), หน้า ๗.

^๗ ขบวน พลตรี, **มนุษย์สังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^๘ พระมหาสุภา อุทโท, “บทบาทพระสงฆ์ในทวารวษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐)”, **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๙.

สถานภาพ กล่าวคือ การที่บุคคลจะมีบทบาทอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีสถานภาพอย่างไรด้วย^๙

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมาย บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^{๑๐}

สรุปบทบาท ก็คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคม บทบาทเป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆว่าบทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

บุคคลจะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพบทบาทที่ได้รับมาตามข้อตกลงของสังคม ได้นั้นนักทฤษฎีกล่าวถึงทฤษฎีบทบาท ดังนี้

เดโซ สวานานนท์ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทซึ่งมีสาระสำคัญว่าบทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการ^{๑๑} ดังต่อไปนี้

- ๑.รู้สถานภาพของตนในสังคม
- ๒.คำนึงถึงพฤติกรรมที่ควรแสดงออกในสถานการณ์นั้นๆ ที่เหมาะสมกับสถานภาพของตนเอง
- ๓.คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทไว้ ๓ ลักษณะ^{๑๒} คือ

๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

๒. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

๓. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพ

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๖-๑๑๗.

^{๑๐} ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^{๑๑} เดโซ สวานานนท์, อ่างโนสุพร จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙.

^{๑๒} จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๗-๓๘.

แวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกดดันของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์ โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader)^{๑๓}

ทฤษฎีบทบาทของ ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's role theory) ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมนุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า “ตำแหน่ง สถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่างเช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาทลักษณะ ของสังคมตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”^{๑๔}

บทบาทการตัดสินใจ (Decisional roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์การให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวาย อุปสรรคหรือปัญหาต่างๆ (disturbance handles) ที่ปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (un foreseen problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (resource allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากร คน สิ่งของ และเงินไปตามส่วนต่างๆขององค์การและสุดท้าย คือ บทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสห ภาพแรงงานผู้ถือหุ้น ฯลฯ ^{๑๕}

นงเยาว์ ปิฎกรัตน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาท โดยสรุปความมาจากแนวคิดของ Cohen ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่าเป็น บทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วน บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้นอาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่างๆต่อไปนี้

๑. บุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่สิ่งต้องการ
๒. ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
๓. บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๖}

^{๑๓} งามตา สุขประเสริฐ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๐.

^{๑๔} นุจรี เกตุปราษฎ์, “บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๑๕} ตูลา มหาพสุธานนท์, หลักการจัดการหลักการ, ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANGPORT, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

^{๑๖} นงเยาว์ ปิฎกรัตน์, อ่างในสุพร จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัด นครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐),

ดังนั้น จากความหมายของบทบาทแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกหรือการปฏิบัติงานในการกิจที่รับผิดชอบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานภาพ หรือ ตำแหน่ง สิทธิและหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากสังคม ซึ่งเกิดจากความคาดหวังของบุคคล กลุ่มคน และสังคมอันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม และในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีความสัมพันธ์กับสถานภาพหรือตำแหน่ง สิทธิและหน้าที่ของพระสงฆ์ ในลักษณะที่สถานภาพของความเป็นพระสงฆ์จะเป็นสิ่งบ่งบอกถึงลักษณะบทบาทที่พระสงฆ์ได้แสดงออก ดังนั้นจึงพอจะสรุปเกี่ยวกับบทบาทที่สังคมคาดหวังได้ว่า ผู้ใดก็ตามที่เขามีสถานภาพใด สถานภาพหนึ่ง ก็ย่อมถูกคาดหวังว่า ควรมีพฤติกรรมตามที่สถานภาพกำหนดในตัวเอง

๒.๒. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑. ความหมายของการบริหาร

คำว่า การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “Administra-” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยความสะดวก (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ ส่วนคำว่า การจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum profits) แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองคำนี้ก็อาจใช้แทนกันได้ ซึ่งหมายถึงการบริหารเช่นเดียวกันได้มีนักวิชาการ ให้ความหมายของการบริหารไว้แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละคน ซึ่งผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือในวันอาสาฬหบูชาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกินสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^{๑๓๗}

ภาวนิดา ชาราศรีสุทธิและวิบูลย์ ไทวณะบุตร กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆ ของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การ

บริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดินรกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้างการบริหารกิจการอุตสาหกรรมและอื่นๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)^{๑๘}

วัชร บวรณสิงห์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง^{๑๙} คือ

๑.ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒.ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓.ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิกิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

แซมแมน (Chapman) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (Communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๒๐}

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้มีลักษณะที่สำคัญของการบริหาร ๘ ประการดังนี้^{๒๑}

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร ดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย

^{๑๘} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ ไตวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๑๙} วัชร บวรณสิงห์, **การบริหารหลักสูตร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^{๒๐} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California: Science Research Associates Inc.,1995), p.3.

^{๒๑} สมยศ นาวิการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน ธุรกิจก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญ และการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร ต่างๆ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คนเงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๒}

สัมพันธุ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๒๓}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๒๔}

^{๒๒} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๒๓} สัมพันธุ์ ภูไพบูลย์, องค์กรและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๒๔} พะยอม วงศ์สารศรี, องค์กรและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมาย การบริหาร (Administration) ว่าหมายถึงการกำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๒๕}

ไซมอน (Herbert A. Simon) อ้างถึงในเดมส์คัลดี ทองอินทร์ กล่าวว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติแต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๒๖}

สมยศ นาวิการ ได้ศึกษาความหมายและแนวคิดในการบริหารของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick) ได้ให้ทัศนะว่า การบริหารเป็นศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารย่อมจะให้ความรู้ที่เชื่อถือได้กับผู้บริหารว่าต้องทำอะไรภายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ และช่วยให้พวกเขาคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของการกระทำของพวกเขาได้^{๒๗}

คำว่า “การบริหาร” นั้น นอกจากใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Administration” ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “Management” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะเลือกใช้คำว่า “Administration” ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ เหตุผลประการแรก เมื่อไม่ต้องการใช้คำว่า “ผู้จัดการ” ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารงานขององค์การแห่งใดแห่งหนึ่งหรือหน่วยงานในหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่วไป หรือการบริหารราชการ จึงนิยมใช้คำว่า “Administration”^{๒๘}

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดการวางแผน และการตัดสินใจในงานต่างๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่างๆขององค์การใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงานที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจและรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๒๙}

พระชนดล นาคสุวณโณ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” จากผลของการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการควรได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ให้มากขึ้น ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการปกครอง ทราบการแสดงบทบาทในการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ เข้าใจปัญหา

^{๒๕} มัลลิกา ต้นสอน, *การจัดการยุคใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : เอกซเปอร์เน็ท จำกัด., ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๒๖} เดมส์คัลดี ทองอินทร์, *ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๒๗} สมยศ นาวิการ, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

^{๒๘} สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

^{๒๙} สุพิน เกษาคุปต์, *การจัดการปฏิบัติงาน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

และอุปสรรคสาเหตุและปัจจัยอื่นให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคมโดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน สามารถใช้กลวิธีอธิบายโดยใช้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี^{๓๐}

พระอธิการผจญ อาจาโร ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” สรุปได้ว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการวัด เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบต่อภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภิบาลนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล และหน้าที่มีระบบความรับผิดชอบต่อด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งในการปฏิบัติงาน^{๓๑}

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไปร่วมกัน ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดโดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่ คือ เงิน วัสดุ อุปกรณ์อย่างเหมาะสม ดังนั้น การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์กรเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์โดยที่ผู้บริหารต้องเป็นทั้งหัวหน้า ผู้นำและผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

๒.๒.๓. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารงานเป็นเรื่องของการทำงานที่เป็นขั้นเป็นตอนและคิดอีกอย่างหนึ่งคือการทำงานที่มีการวางแผนเพื่อที่ทำงานได้อย่างไม่ผิดพลาดหากมีการวางแผนงานก่อนลงมือดังจะเห็นได้จากนักวิชาการที่ได้ออกแบบเป็นโมเดลหรือขั้นตอนการทำงานและการบริหารงานไว้หลายๆ ท่านดังนี้

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้^{๓๒}

๑.การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

^{๓๐} พระธนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๖ .

^{๓๑} พระอธิการผจญ อาจาโร “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๒.

^{๓๒} คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

๒.การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุน้ำที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

๓.การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง กล่าวคือการยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

๔.การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ

๕.การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (one best way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา(case study) จำนวนมากและวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ^{๓๓}

เสนาะ ดิยาวัว ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ^{๓๔} คือ

๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการคือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จเป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ตามเป้าหมายต่างไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงาน

^{๓๓} สมยศ นาวิการ, **การบริหารตามสถานการณ์**, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

^{๓๔} เสนาะ ดิยาวัว, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔),

โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์กรจะต้องมีผลผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง

ไซมอน (Herbert A. Simon) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๓๕}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้^{๓๖} คือ

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางของการบริหารองค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากรเป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาตัวบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

^{๓๕} เดิมศักดิ์ ทองอินทร์, **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^{๓๖} ประยูร ธมฺมจิตฺโต, **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of School Administration) อ้างถึงในธีระรัตน์ กิจจารักษ์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้มี ๕ ประการ^{๓๗} คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า

๒. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหากำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

๔. การประสานงาน (Co-ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ ทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

วิโรจน์ สารัตนะ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การจัดการองค์การ การวางแผน การติดตาม และการควบคุม^{๓๘}

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๓๙}

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล กล่าวถึง กระบวนการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ^{๔๐}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้าโดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) มีการ

^{๓๗} ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารการสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

^{๓๘} วิโรจน์ สารัตนะ, การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๓๙} สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๔๐} พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔-๗๒.

พัฒนากลวิธี (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒. การจัดการองค์การ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔. การตัดสินใจ (Decisionmaking) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจ แยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

๖. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงานเพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดีและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้นและดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘. การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙. การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบซึ่งโดยทั่วไปการรายงานจะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อ สอบถามผู้บังคับบัญชาผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

๑๐. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน

สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยการนำทรัพยากรมาใช้ให้ประหยัด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้บุคคลต่างๆ เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการบริหารเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้น ตอน เป็นระบบให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่านที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลคณะสงฆ์ ดังนั้น จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คือรูปแบบของการปกครองสงฆ์ไว้เพื่อเป็นรูปแบบของการดูแลและการปกครองคณะให้อยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ มีกระบวนการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี และการบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหารไปสู่ความเจริญ และมีกฎหมายพระราชบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหารคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติที่ดีงาม และเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

คำว่า “สงฆ์” ตามความเข้าใจทั่วไปคือ พระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์คือ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามด้วย พระสงฆ์ในความหมายของพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางพระวินัยนั้น ท่านหมายถึงเอภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปชื่อว่าพระสงฆ์^{๔๑}

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ” ว่าการบริหารคณะสงฆ์ ในปัจจุบันว่าประกอบด้วยองค์การปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้^{๔๒}

- ๑) ผู้บัญชาการ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์เป็นประมุข
- ๒) องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกออกเป็น ๒ องค์การ คือ มหาเถรสมาคม และองค์การย่อยในส่วนกลาง
- ๓) องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แยกเป็น ๔ คือ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล

๔) วัดเป็นองค์กรต่ำสุด เป็นองค์กรหลักเป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่งานที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ

- ๑.การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
- ๒.การศาสนศึกษา
- ๓.การศึกษาสงเคราะห์
- ๔.การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕.การสาธารณูปการ

^{๔๑} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖.

^{๔๒} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๙.

๖. การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมแต่บางรายการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^{๔๓}

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี) ได้กล่าวถึง บทบาทของวัดหรือพระสงฆ์ที่ต้องบริหาร ดังนี้

- ๑) ทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สบายใจ
- ๒) ทำตัวให้เป็นตัวอย่างแห่งความดี ความสงบ ดับความเร่าร้อนทางจิตใจเป็นที่พึ่งสุดท้ายให้ชุมชน
- ๓) ทำประโยชน์ให้ชุมชนเต็มขีดความสามารถ
- ๔) จัดหาวัสดุอุปกรณ์การทำบุญเอาไว้อใช้ ให้หยิบยืม หรือให้เช่าแล้วแต่กรณี
- ๕) จัดให้มีกิจกรรมวันพระวันอาทิตย์ วันสำคัญของชาติ วันสำคัญของศาสนาและวันสำคัญของพระมหากษัตริย์ ถือเป็นกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสม
- ๖) จัดวัดให้เป็นแหล่งค้ำคูณปัญญาสู่ท้องถิ่น เช่น เป็นอุทยานการศึกษา เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นที่อ่านหนังสือหรือห้องสมุดประชาชน เป็นศูนย์วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ให้มีห้องน้ำห้องสุขา ลานจอดรถ หอกระจายข่าวเพื่อบริการประชาชนตามสมควรแก่สถานะ^{๔๔}

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ได้สรุปว่า การบริหารวัดให้เป็น ๗ โรง คือ^{๔๕}

- ๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมไป
- ๒) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากตายอยู่บ้านนั้นอยากเผาอยู่วัดนั้น
- ๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้เป็นประจําอย่าไปรังเกียจหนังละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่างๆ

^{๔๓} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๔๔} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี), ธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๙.

^{๔๕} กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วัดพัฒนา ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒-๑๓๘.

๔) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพ พละนาถัย แต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพร ต่างๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่พักต้อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสนธิการเป็น ที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้นๆ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือพระในวัดต้องมีฝีมือและเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเอง การ พัฒนาฝีมือของพระเถระในการส่งไปคุมงานดูงาน ไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมี อำนาจที่เกี่ยวข้อง กับงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ^{๔๖}

๑) ด้านการปกครอง คือ เป็นแบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติในการปกครองคณะสงฆ์ เรียกว่า ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

๒) ด้านการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์ หรือการ ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม โดยแบ่งการศาสนศึกษา ๒ แผนก คือ แผนกบาลี และแผนกธรรม รวมถึงการศึกษาและการจัดให้มีการเรียนพระธรรมวินัยเป็นส่วนหนึ่งเสริมอีกด้วย

๓) การศึกษาสงเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นๆ นอกจากการศาสนศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาโดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่ ๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๒) โรงเรียนการกุศลของวัดทางพระพุทธศาสนา ๓) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔) โรงเรียนศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕) โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ทั้งนี้การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนเป็นงานหนึ่งของคณะสงฆ์ มี หลักเกณฑ์และวิธีการไว้ชัดเจนตามประกาศของมหาเถรสมาคมและข้อบัญญัติที่กำหนดไว้

๔) ด้านการเผยแผ่ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรับและเชิงรุก การเผยแผ่เชิงรับ หมายถึง การเผยแผ่ด้วยการเทศน์การสอนธรรมเป็นหลัก ส่วนการเผยแผ่เชิงรุกหมายถึงการใช้การ สงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ เป็นตัวนำคนเข้าหาธรรมะ การศึกษาสงเคราะห์และสาธารณสงเคราะห์จึง เป็นวิธีการเผยแผ่เชิงรุก

๕) ด้านการสาธารณูปการ คือ การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ หมายถึงการ ก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน การอื่นเกี่ยวกับการวัดคือ การก่อสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมี พระภิกษุอยู่

^{๔๖} พระวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดใน อำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓), หน้า ๕๐.

จำพรรษาและการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวงกิจการอื่นๆ ของวัด เช่นการจัดงานวัด การเรียไร เป็นต้น

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ การจัดกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ ที่พระสงฆ์หรือวัดวาอารามต่าง ๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

(๑) การดำเนินกิจการเอง เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน

(๒) การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนการช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

(๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างประปาและไฟฟ้า

(๔) การเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติการสงเคราะห์คนชราและคนพิการ หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นรายละเอียดของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามภาระงานทั้ง ๖ ด้าน ดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นต้น

การบริหารงาน เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ประการ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การดำเนินงานทั้ง ๖ ประการดังกล่าวนี้ ในบางกรณีได้กำหนดไว้เป็นระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคมเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของคณะสงฆ์ และบางกรณีก็ได้อนุวัติเป็นไปตามจารีตของสงฆ์จากอดีตถึงปัจจุบันอีกด้วย

๒.๓.๑ การปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ปัจจุบัน มหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท^{๔๗} คือ

๑. การปกครอง
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

^{๔๗} กรมการศาสนา, *คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๔๘}

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(เหนือ) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในกาอุปสมบทลูกบวชหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑลเน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓วิธี คือ^{๔๙}

๑. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้ คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ
 - ๑) พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว
 - ๒) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย
 - ๓) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำปฏิบัติสืบๆ กันมา

แสวง อุดมศรี ได้ให้ความหมาย การปกครอง คือ การจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมายซึ่งทุกคนในสังฆมณฑลจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม หากมีใครขัดขึ้นไม่ยอมรับหรือทำการบางอย่างในลักษณะที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่คนอื่น ย่อมจะได้รับโทษทัณฑ์บางประการตามควรแก่กรณี ทั้งนี้เพื่อการปกป้องมิให้มีใครมาทำความเดือดร้อนวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังฆมณฑลและเพื่อให้เกิดการคุ้มครองที่ยอมรับปฏิบัติตามตามกฎเกณฑ์ทางสังฆมณฑล หรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข^{๕๐}

พระมหากมล โปรงใจ (ขนดิโร) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอป่าซางจังหวัดลำพูน” ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซางมีประสิทธิภาพ

^{๔๘} กรมการศาสนา, **วินัยบัญญัตินักธรรมขั้นตรี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

^{๔๙} คณาจารย์มหาวิทยาลัย, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖.

^{๕๐} แสวง อุดมศรี, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

ในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง คือมีความเข้าใจในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานคณะสงฆ์ เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในเรื่องคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ ตำแหน่งอื่นๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ในกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการปฏิบัติ การบริหารงานพระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดอ่อนในการบริหาร งานคณะสงฆ์และจากแบบสอบถามปลายเปิด มีแนวโน้มตอบไปในทางเดียวกันว่าพระสงฆ์ในระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งสมณศักดิ์ด้วยซึ่งถือได้ว่าเป็นภาวะการเมืองในองค์กรทำให้ได้รับความยุติธรรมไม่เท่ากันในวงการสงฆ์ในปัจจุบัน^{๕๓}

สรุป การปกครองคณะสงฆ์เป็นรูปแบบระบบประชาธิปไตย โดยการให้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักให้พุทธสาวกปกครองกันเอง และเคารพกันตามพรราชจวบปัจจุบัน โดยภายใต้การปกครองของผู้บัญชาการ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช, องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง, และวัดเป็นองค์กรต่ำสุด เป็นองค์กรหลักที่รองรับกิจการคณะสงฆ์เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ชุมชน พัฒนาเยาวชน และศาสนิกชนสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

๒.๓.๒ การศาสนศึกษา

การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่างๆให้เกิดขึ้นรู้สัจธรรม เมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี สร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่นและสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า

กรมศาสนา ให้ความหมาย การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย^{๕๔}

การศาสนศึกษา หมายถึง ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สीलสิกขา การอบรมกาย วาจา จิตสิกขา การอบรมใจ ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา และใจด้วยปัญญา^{๕๕}

การจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาของวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ^{๕๖}

^{๕๓} พระมหากมล โปรงใจ (ขุนตือโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๕๔} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๕๕} พระครูปลัดอาทิตย์ อดุลเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗.

^{๕๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย, การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาดนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระพุทธศาสนา
๔. เพื่อใช้ในการกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความมั่นคงแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

พระเมธีธรรมมหารณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมาย การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อน การศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๕๕}

๑. คันถุระ คือ ชูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียนพระปริยัติธรรม

๒. วิปัสสนาธุระ คือ ชูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน มีการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” และในระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นให้ดำเนินการจัดการศึกษาของออกเป็น ๒ ส่วน คือ^{๕๖}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ตามหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสมี อุบาสก อุบาสิกาหรือแม่ชี ที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๙

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตร ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไปเพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้หลักธรรม และหาพระ

^{๕๕} ศนจารย์มหาวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๗.

^{๕๖} พระยุพธนา รมณียธมฺโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๑.

ภิกษุเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาที่สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

สรุปได้ว่า การศาสนศึกษา เป็นการดำเนินการให้พระภิกษุสงฆ์สามเณร และคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยจนมีความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตนได้ตามสมควรแก่ฐานานุรูปอย่างเที่ยงแท้จริงจังและเพื่อสร้างองค์ความรู้ระดับต่างๆให้เกิดขึ้นเพื่อรู้สัจธรรมแล้วจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมีการสร้างสรรค์ตัวเองและคนอื่นให้มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง

๒.๓.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าว คือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตน และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาโดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ^{๕๗}

๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์
๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการดังนี้

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งเผยแพร่ของพระพุทธศาสนานักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญแบ่งเป็นระดับชั้นตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ ๑-๖หลักสูตรการสอนจะมี ๒ ประเภทคือ

ประเภทที่ ๑ วิชาบังคับได้แก่ วิชาประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมะ และวิชาศาสนพิธี

ประเภทที่ ๒ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกตามความเหมาะสม กับสภาพท้องถิ่นและความพร้อมของโรงเรียน

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการฝึกอบรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม ให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน

^{๕๗} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๐.

การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์ เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ^{๕๘} ได้แก่

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
๔. ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวมและผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาด้วยการจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการสถานศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดีเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัยอาหารรวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ การศึกษาเป็นกระบวนการ การพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคน ที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติได้เป็นอย่างดี

๒.๓.๔ การเผยแผ่ศาสนาธรรม

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึงการดำเนิน การประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน มุ่ง เน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น การดำเนินการใดๆของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๕๙}

^{๕๘} พระชนดล นาคสุณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๔.

^{๕๙} กรมการศาสนา, **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

บุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้^{๖๐}

๑. งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ.๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ ให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธี รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ ด้านการสังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๔ ประการ คือ

๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์

๒) เพื่อส่งเสริมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน

๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่าง ชำราชการประชาชนและพระสงฆ์

๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามกฎหมายระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ.๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ชำราชการและประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดี ต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวพุทธ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปีเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรม ในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปเรียกว่า พุทธมามกาจารย์

๖. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรมในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัดได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรภายในวัดและโครงการลานวัด ลานกีฬา เป็นต้น

^{๖๐} บุญศรี พานะจิตต์, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

กล่าวโดยสรุป การเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นที่ของพระภิกษุสามเณรในการประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา แก่ประชาชนโดยมุ่งเน้นให้ประชาชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในการนำเอาหลักธรรมะนำไปประพฤติปฏิบัติใช้ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในประจำวัน รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในทางที่ดี

๒.๓.๕ การสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่า ด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมาย

ในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ^{๖๑}

- ๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
 - ๒) กิจกรรมอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
 - ๓) กิจกรรมของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
 - ๔) การศาสนสมบัติของวัด
- ความมุ่งหมายของสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคม เจ้าอาวาสวัดนั้นให้พัฒนาตามสถานภาพวัดตามพระธรรมวินัย ควรให้เกิดความสุข มี ๔ อย่าง คือ^{๖๒}
- ๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ
 - ๒) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
 - ๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลภายในวัด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด ควรดูแลเอาใจใส่
 - ๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

^{๖๑} พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺตเวทิตฺต), “แนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระธรรมโกศาจารย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๔.

^{๖๒} พระวัชรชัย จารุมนโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๐.

ดังนั้น การสาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วย ไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกระดับต้องมองเห็นความสำคัญ และรู้จักวิธีการบริหารงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ให้เป็นที่รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระพุทธศาสนาสร้างความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

๒.๓.๖ การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณะสงเคราะห์โดยแยกลักษณะมี ๔ ประการคือ^{๖๓}

๑. การดำเนินกิจเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดและคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล ห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณะประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนให้เป็นไปเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบลและการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๓. การเกื้อกูลสาธารณะสมบัติ สถานที่อันเป็นสาธารณะสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง ก่อสร้างโรงพยาบาลและปลูกต้นไม้ เป็นต้น

๔. การเกื้อกูลแก่ประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชน เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทางด้านไฟไหม้และน้ำท่วมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย และสาธารณภัย ซึ่งได้แก่ ความยากจน ความเจ็บไข้ เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนสำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่ วัดและเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้^{๖๔}

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย
๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล

กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ จัดให้มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ ด้วยเมตตาธรรม^{๖๕}

^{๖๓} พระเทพรัตนสุธี, “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๗.

^{๖๔} พระเทพปริยัติสุธี, “การคณะสงฆ์และการพระศาสนา”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๖๒ - ๖๕.

การควบคุมการสาธารณสงเคราะห์เพื่อให้ดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์นั้น ควรดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวการส่งเสริมพอสรุปได้ดังนี้^{๖๖}

๑. ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่
๒. ช่วยในการกำหนดในแผนงานในแต่ละปี
๓. ช่วยในคราวขาดแคลนทรัพยากร
๔. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
๕. ช่วยสนับสนุนด้านการทุนตามที่จะมีโอกาส
๖. ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคี ร่วมกันอันดี
๗. ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์เพื่อประชาชน วัดเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชน จึงต้องเป็นผู้นำประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์โดยตรงกิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นหน่วยงานเพื่อประโยชน์ดังกล่าวได้ดียิ่ง

ดังนั้น การสาธารณสงเคราะห์ จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นการสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ หรือการพระศาสนา เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด การให้การศึกษาอบรมและการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

๒.๔ บทบาทพระสังฆาธิการ

๒.๔.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ เป็นคำรวมตำแหน่งของพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายตราสามัคคี ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า "พระคณาธิการ" มาเป็น "พระสังฆาธิการ" ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์รวมคำว่า "พระ" "สังฆ" และ "อธิการ" เป็น "พระสังฆาธิการ" แปลตามรูปศัพท์ว่า "พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์" "พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง

"พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีตำแหน่งดังนี้^{๖๗}

^{๖๕} นาทิพย์ จันทรหอม, "การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน", การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทพระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๖๗, (อัสสัมชัญ).

^{๖๖} พระชนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์), "การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖๔.

^{๖๗} กรมการศาสนา, "คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ", (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๔๘), บทนำ.

๑.เจ้าคณะใหญ่

๒.เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค

๓.เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด

๔.เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ

๕.เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล

๖.เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่งก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า "พระสังฆาธิการ" ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะและเลขานุการรองเจ้าคณะหาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

๒.๔.๒ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและในวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชมีหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนาศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุและสามเณร ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีจริยาวัตรตรงตามประเพณีปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและเป็นธุระในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

กรมการศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่าพระพุทธ ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นทีเคารพและเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๖๘}

พระสงฆ์กับการบริหารจัดการ ถือว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าพระสงฆ์จะทำอะไรเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในวัดหรือนำพาพุทธศาสนิกชนทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆพระสงฆ์มีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์มี

^{๖๘} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, “คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), คำนำ.

ปฏิบัติหน้าที่เลื่อมใสใฝ่รู้ใฝ่คิด สามารถให้ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติ^{๖๙}

ดังนั้น พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุและสามเณรให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีจริยวัตรตรงตาม ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัด ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นธรรมาภิบาล การอบรมศึกษาสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๒.๕ หลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พุทธธรรม เป็นคำสอนของพระพุทธองค์ที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภททั้งบรรพชิต พร้อมด้วยคฤหัสถ์ คือ ควบคุมสังคมทั้งหมดเพื่อให้รู้จักข้อประพฤติปฏิบัติตนโดยยึดถือเอาหลักของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องช่วยในการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคมเพื่อความผาสุกของมนุษยโลก แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะหลักพุทธธรรมในการบริหารหรือที่เรียกว่า **หลักธรรมาภิบาล** หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักสำคัญสำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารทุกระดับ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปกครอง ดูแลผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและใช้ในการบริหารจัดการโครงการต่างๆ ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ และให้บรรลุผลดี มีประสิทธิภาพสูงได้อย่างแน่นอน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักธรรมาภิบาลหลายท่าน พอเป็นสังเขป ดังนี้

เจริญพงษ์ วิญญูรักษ์ ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาลหมายถึงกฎเกณฑ์การปกครอง และการบำรุงรักษาบ้านเมืองที่ดี หรือกฎเกณฑ์ที่ดีของบ้านเมืองและสังคมโดยมีขอบเขตของความหมายรวมถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีซึ่งครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม^{๗๐}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล) ได้กล่าวถึง หลักธรรมาภิบาลว่า เป็นการปกครองหรือการบริหารแบบบูรณาการ (Integration) ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร (CEO-Chief Executive officer) ขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการ องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรเอกชน ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง ต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นแนวทางในการบริหารของแต่ละองค์กรนั้นๆ^{๗๑}

หลักธรรมสำหรับเจ้าอาวาส

^{๖๙} สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง, “พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ”, ในรวบรวมบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๖.

^{๗๐} ปรัชญา เวสารัชช, “การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย”, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

^{๗๑} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), “หลักธรรมาภิบาลและประมุขคิลป์”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชัยมงคลพรินต์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๔.

เป็นหลักธรรมที่เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ที่พร้อมไปด้วยจริยวัตรอันงดงามในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการวางตนของเจ้าอาวาส หรือการเป็นผู้ปกครองวัดและพระลูกวัด ตลอดจนการเป็นผู้นำชุมชนทั้งในด้านความคิดศาสนา หรือศาสนพิธีต่างๆ ตามความเชื่อของชุมชนหรือสังคม มีดังนี้

สังคหัตถ์ ๔ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้อื่น คือ^{๗๒}

๑. ทาน คือการให้สิ่งที่ควรให้
๒. ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะนาฟังพูดในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์
๓. อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์แก่ผู้อื่น และแก่ตนเอง
๔. สมานัตตตา ประพฤติตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว

คุณธรรมสำหรับเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยมรรยาท เพียบพร้อมด้วยข้อวัตรปฏิบัติ
๒. เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถกว้างขวาง
๓. เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ยินดีในการหลักธำ
๔. เป็นผู้ยินดีในกัลยาณธรรม มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ
๕. มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเชื่อ^{๗๓}

พรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ๔ ประการคือ^{๗๔}

- ๑) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข
- ๒) กรุณา ความสงสารคิดช่วยเหลือผู้ได้ปกครองที่ตกทุกข์ได้พ้นทุกข์
- ๓) มุทิตา ความพลอยยินดีในเมื่อผู้ได้ปกครองอยู่ดีมีสุข
- ๔) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางมีความพิจารณาด้วยปัญญา

ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองหรือของนักปกครองมี ๑๐ ประการ คือ^{๗๕}

- ๑) ทาน คือการให้ การแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูล การอนุเคราะห์ให้ผู้อยู่ใต้ปกครองของตนมีความสุข
- ๒) ศีล คือความประพฤติตนให้ดีงาม ด้วยความสุจริตทางกายและใจ เรียบร้อยถูกต้องตามกฎระเบียบ วินัยของสังคม
- ๓) ปริจจาคะ คือการบริจาค การเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขส่วนร่วม
- ๔) อาชชวะ คือความซื่อตรง การกระทำในสิ่งที่เป็นภาระหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรงมีความจริงใจต่อผู้อยู่ใต้การปกครอง
- ๕) มัททวะ คือความอ่อนโยน การปฏิบัติตนต่อบุคคลอื่นด้วยความสุภาพ ไม่ถือตัว และมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีงาม

^{๗๒} อด.ทก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๑๐๓.

^{๗๓} อด.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓.

^{๗๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.

^{๗๕} ขุ.ชา.อสีติ (ไทย) ๒๘/๑๑๒.

๖) ตปะ คือความทรงเดชหรือธรรมที่มีอยู่ในตัว ที่คอยยับยั้งซึ่งใจไม่ปล่อยให้ความชั่ว
อกุศลเข้าครอบงำ

๗) อักโกธะ คือความไม่ถือโกรธ มีความเมตตาธรรมประจำใจ มีความปารณาได้อยู่
เสมอ

๘) อวิหิงสา คือความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับกดขี่ข่มเหง ให้ผู้อยู่ใต้ปกครองได้รับความ
เดือดร้อน

๙) ขันติ คือความอดทน ความอดกลั้น รู้จักข่มใจตน ไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรคต่างๆ ที่
เกิดขึ้น

๑๐) อวิโรธนะ คือความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม ไม่
หวั่นไหวไปตามลาภและสักการะ มีความเที่ยงธรรมระเบียบแบบแผนในการปกครองที่ดีงาม

สารณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน
หลักการอยู่ร่วมกัน ๖ ประการ^{๗๖}

๑. เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้ง
ต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ
ช่วยแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความ
เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกกรรม ตั้งมโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งใจ
ปรารถนาดี คิดหาสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มต่อกัน

๔. สาธารณโภคี ได้ของที่ชอบธรรมมาก็แบ่งปัน ไม่หวงไว้คนเดียว

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ
มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
คือมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือจัดปัญหา

อคติ ๔ ในอคติสูตรที่ ๓ กล่าวถึง ความไม่ลำเอียง ๔ ประการ คือ^{๗๗} การถึงอคติ ๔
ว่า บุคคลย่อมถึงฉันทาคติ ย่อมถึงโทสาคติ ย่อมถึงโมหาคติ ย่อมถึงภยาคติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การถึง
อคติ ๔ ประการนี้แลฯ ผู้ใดประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก ความชัง ความหลง ความกลัวศของผู้
นั้นย่อมเสื่อม เหมือนพระจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคติทั้ง ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน บุคคลย่อมไม่ถึง
ฉันทาคติ ย่อมไม่ถึงโทสาคติ ย่อมไม่ถึงโมหาคติ ย่อมไม่ถึง ภยาคติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคติ
๔ ประการนี้แลฯ ผู้ใดไม่ประพฤติกว้างธรรม เพราะความรัก ความชัง ความหลง ความกลัวศของผู้
นั้นย่อมเต็มเปี่ยมดุจพระจันทร์ข้างขึ้น ฉะนั้น ฯ

^{๗๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑.

^{๗๗} อง.ทก. (ไทย) ๒๑/๔๗๐-๔๘๓/๒๑.

หลักอธิปไตย ผู้ที่จะเป็นนักปกครองที่ดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักหลักความเป็นใหญ่ หรืออำนาจที่เรียกว่า อธิปไตย ^{๗๘} คือ

๑. อัตตอธิปไตย คือ ถือตนเป็นใหญ่ ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำด้วยการปรารถนและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ

๒. โลกาอธิปไตย คือ ถือโลกเป็นใหญ่ ถือความนิยมของโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำด้วยการปรารถจะเอาใจหมู่ชนหาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียงว่าคำกล่าวเป็นประมาณ

๓. ธรรมาอธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม มีเหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยความปรารถสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัดและพิจารณาอย่างดีที่สุด

หลักสัปปริสธรรม ๗ สัปปริสธรรม หมายถึงธรรมของสัปปริสธรรม คือ คนดีหรือคนที่แท้จริงซึ่งมีความเป็นคนสมบูรณ์และถือเป็นคนธรรมที่สำคัญของการปกครองที่สมบูรณ์ ๗ ประการคือ ^{๗๙}

๑. ฌัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุผล คือเมื่อผู้นำตำแหน่งจะทำหน้าที่อะไรก็ตามต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ ถึงเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตหน้าที่รับผิดชอบของตน

๒. อัตถัญญตา รู้จักจุดมุ่งหมายและผล คือรู้จักจุดมุ่งหมายที่ตนกระทำว่ามีจุดมุ่งหมายอะไรในการปกครอง คือ ปรารถนาให้ผู้ใต้ปกครองมีความสุขเป็นหลักในการปกครอง

๓. อัตตัญญตา รู้จักตน คือรู้ตามความเป็นจริงว่า โดยชาติ โดยตระกูล โดยหน้าที่ โดยธรรมและความรู้ที่ตนมีอยู่ ประพฤติตนให้สมกับที่เป็นผู้ปกครอง

๔. มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์และรู้จักประมาณในการแบ่งปันความสุขแก่ผู้ใต้ปกครองให้ทั่วถึงกัน

๕. กาลัญญตา รู้จักกาล คือรู้กาลอันสมควรในการทำกิจต่างๆว่าเวลาไหนควรจะทำกิจอะไร

๖. ปริสัญญตา รู้จักชุมชน คือรู้กิจการที่พึงประพฤติดต่อชุมชนนั้นๆว่าแต่ละชุมชนมีความต้องการอะไร และควรสงเคราะห์อย่างไรจึงจะเหมาะสม

๗. ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือรู้จิตของแต่ละบุคคลว่ามีความโน้มเอียงไปด้านใด ผู้ปกครองที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ย่อมสามารถทำงานกับบุคคลที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ

อภิปรานีธรรม คือ ธรรมที่ป้องกันความเสื่อม ทำให้การปกครองเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ ประการ คือ ^{๘๐}

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ การประชุมพบปะปรึกษาหารือมีความจำเป็นที่จะช่วยระดมความคิดเห็น หาข้อยุติร่วมกัน การวางระเบียบกติกาทางสังคม

๒. พร้อมเพียงกันในการเข้าประชุม เมื่อเลิกการประชุมก็พร้อมเพียงกันเลิกประชุม ตลอดถึงความพร้อมเพียงกันในการทำกิจกรรมงานทุกอย่างที่ได้ทำร่วมกัน

^{๗๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

^{๗๙} อ. สดต. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓.

^{๘๐} ที.ม. (ไทย) ๑๑/๓๔/๗๘-๘๐.

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติในกฎระเบียบ กติกาที่ได้ตกลงไว้อย่างเคร่งครัด

๔. การให้ความเคารพ ยำเกรง นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ และการยอมรับความคิดเห็นไม่ละเลยต่อคำแนะนำและนำตักเตือนของท่าน

๕. การให้เกียรติ คุ่มครอง ป้องกันการถูกข่มเหงรังแก ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของกัน

๖. การให้ความเคารพบูชา สักการะบูชาสถาน ปุชนียวัตถุ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ

ระดับ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปกครองดูแลผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และใช้ในการบริหารจัดการโครงการต่างๆ ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จและให้บรรลุผลดีมีประสิทธิภาพสูง และโดยเฉพาะ การให้การอารักขา บำรุงคุ้มครอง ป้องกันอันตรายแก่สมณพราหมณ์ นักบวช ผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ และตั้งใจไว้ว่าท่านที่ทรงคุณธรรมเหล่านั้นที่ยังไม่มา ก็ขอให้พึงมาสู่แว่นแคว้นนี้ ที่มาแล้วก็ขอให้อยู่เป็นสุข ข้อนี้ชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสถาบันศาสนา

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมหรือธรรมาภิบาล เป็นหลักสำคัญสำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารทุกหลักธรรมสำหรับพระสงฆ์สามเณร เป็นหลักธรรมที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เป็นผู้ที่พร้อมไปด้วยจริยวัตรอันงดงามในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการวางตน หรือการเป็นผู้ปกครองวัดต่างๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำชุมชนทั้งในด้านความคิดทางศาสนาหรือศาสนพิธีต่างตามความเชื่อของชุมชนหรือสังคมสังคมเพื่อความผาสุกของมนุษยโลก

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรมการศาสนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน” พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลัก ประกอบด้วยความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัยและกระบวนการบริหาร และการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กร การบริหารบุคลากร การติดตามงานการบริหารการเงิน เป็นต้น และปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมและอื่นๆ^{๔๑}

วิเชียร บุญกล้า ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับจากสูงสุดไปหาลดที่สุด ดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา ผลการเปรียบเทียบของการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการรับรู้ต่อการใช้หลัก

^{๔๑} กรมการศาสนา, คู่มือพระสงฆ์สามเณรว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

พรวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ทุกด้านแตกต่างกัน^{๘๒}

สุพล เครือมะโนรมณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา และมุทิตา ไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูงขณะที่ อุเบกขานั้นถูกนำไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาเป็นส่วนน้อย^{๘๓}

พระครูสังฆรักษ์พัศวีร์ อธิปญโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรมประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^{๘๔}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยผลการวิจัยสรุปว่า พระสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุตำแหน่ง พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุสามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด^{๘๕}

^{๘๒} วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

^{๘๓} สุพล เครือมะโนรมณ์, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒).

^{๘๔} พระครูสังฆรักษ์พัศวีร์ อธิปญโญ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี : พระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๘๕} พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

พระมหาสัณญา ปญญาวิจิตโต ได้ศึกษารูปแบบและแนวทาง การเผยแผ่พุทธธรรมของ พระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนิกโก, “หลวงตาแพะเยื่อไม้”) พบว่า รูปแบบและแนวทางการ เผยแผ่พุทธธรรมมี ๓ ประเภทคือ ๑. การเทศนา (เทศน์มหาชาติและเทศน์ธรรมวัตร) ๒. การปาฐกถา –บรรยายธรรม อภิปราย สนทนา และได้ว่าที่ ๓. เขียนหนังสือ บทความ วรรณกรรมเรื่องสั้นต่างๆ ซึ่ง รูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๔ วิธี คือ ๑. การนำเสนอโดยตรง ๒. การนำเสนอโดยเปรียบเทียบ ๓. การนำเสนอโดยใช้เชื่อมโยง ๔. การนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างและสำนวนภาษาของท่าน มี ลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ ๑. การใช้ถ้อยคำ มีการใช้คำง่ายและการใช้คำเชิงสัพยอก ๒. การใช้ภาพ พจน์ มีการใช้ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐานและภาพพจน์การเรียงเสียงธรรมชาติ ๓. การใช้ สำนวนพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำกลอนและแหล่มาประกอบ^{๘๖}

พระครูสังฆรักษ์ศุภวิทย์ อธิปัตย์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าบทบาท ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและ ส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธ ศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับ มากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับ การศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรมประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัด แต่ละชนาแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^{๘๗}

พระมหากมล โปร่งใจ (ขนิษฐโร) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซางมีประสิทธิภาพในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลางคือ มีความเข้าใจ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการ บริหารงานคณะสงฆ์ เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในเรื่องคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถร สมาคมและเรื่องการจัดตั้งถาวรสถานพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ เป็นต้น^{๘๘}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา สังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิตแนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและ บทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ ผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถือธุดงค์วัตร เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นัก

^{๘๖} พระมหาสัณญา ปญญาวิจิตโต, “การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครู พิศาลธรรมโกศล”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๘๗} พระครูสังฆรักษ์ศุภวิทย์ อธิปัตย์, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๘๘} พระมหากมล โปร่งใจ (ขนิษฐโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัด ลำพูน”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

ปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ๑.ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตามมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ๒.ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนา การศึกษาสาธารณสุข สุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๘๙}

พระมหารุ่งสุริยา หอมวัน ได้ศึกษาเรื่อง“บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์กรณีศึกษาพระภิกษุ-สามเณร วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ”จากการศึกษาพบว่า พระภิกษุ-สามเณรวัดสระกำแพงใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรในการศึกษามีความคิดเห็นที่คาดหวังต่อบุคลิก ภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับที่คาดหวังมากที่สุดทั้ง ๗ มิติ ดังนั้นคือด้านคุณลักษณะภายนอก ด้านมารยาทในทางสังคม ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ ด้านความยุติธรรม ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์^{๙๐}

วิเชียร บุญกล้า ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับจากสูงที่สุดไปหาต่ำสุด ดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา ผลการเปรียบเทียบของการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการรับรู้ต่อการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ทุกด้านแตกต่างกัน^{๙๑}

ปกรณั์ ต้นสกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหาร งานและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง เพื่อประมวลปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำ เนินการของวัดพัฒนาตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามหลักเกณฑ์และแนวทางในการพิจารณาวัดพัฒนาตัวอย่าง ๓ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการจัดการปกครองภายในวัด (๒) ด้านจัดการอาคารเสนาสนะ (๓) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน^{๙๒}

^{๘๙} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนโน)”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๙๐} พระมหาสุริยา หอมวัน, “ บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุ-สามเณร วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ”, *สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๙๑} วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๙๒} ปกรณั์ ต้นสกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

ทวี ขจรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดโดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้านพบว่าบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์และบทบาทด้านการศาสนศึกษา^{๙๓}

วิสิทธิ์ มณี ได้ศึกษาไว้ใน “ภาวะผู้นำกับการบริหาร” ผลการวิจัยพบว่า พระราชปรีดี วิมล ซึ่งเป็นกรณีศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๘ องค์ประกอบดังนี้ ๑) การสร้างบารมี ๒) การสร้างวิสัยทัศน์และปลูกฝังค่านิยม ๓) การสร้างแรงบันดาลใจ ๔) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ๕) การยึดอุดมการณ์และพรหมวิหารสี่ ๖) ความมีมนุษยสัมพันธ์ ๗) การเสริมแรงทางบวกอย่างเหมาะสม ๘) การเสริมแรงทางลบอย่างเหมาะสม ส่วนแนวคิดในการบริหารที่ค้นพบจากการศึกษาพบว่ามี ๗ คุณลักษณะได้แก่ ๑) การส่งเสริมสรรหาและพัฒนาบุคลากร ๒) การตั้งกองทุนการศึกษา ๓) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ๔) การกระจายอำนาจและให้อิสระในการทำงาน ๕) การมุ่งเน้นปฏิบัติและการทำระบบให้ง่าย ๖) การทำงานที่มีคลื่นความถี่เดียวกัน ๗) การจัดสวัสดิการ^{๙๔}

ไพศาล ตั้งสมบูรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรการ” พบว่า ๑.การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒.ความคาดหวังการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๓.การปฏิบัติจริงและความคาดหวังต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรการไม่มีความแตกต่างกัน แต่ค่าเฉลี่ยของความคาดหวังสูงกว่าการปฏิบัติ^{๙๕}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม รุติสโร) วัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ในการนำหลักธรรมมาพัฒนาจิตใจและใช้ร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละ เลิก อบายมุข

^{๙๓} ทวี ขจรกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๙๔} วิสิทธิ์ มณี, “ภาวะผู้นำกับการบริหาร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๙๕} ไพศาล ตั้งสมบูรณ์, “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรการ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙).

โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่การศึกษาคือ ชุมชนวัดโนนเมืองที่มีพระครูศีลวราภรณ์เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน^{๙๖}

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ คือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งทางด้านให้บรรลัฏฐิ์ประสงค์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และตามความมุ่งหมายของมหาเถรสมาคม พระสังฆาธิการจึงเป็นกำลังสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรม เอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย อิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างบ้านกับวัด หน่วยราชการและที่สำคัญคือ สามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

๒.๗.๑ ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒.๗.๒. แผนภูมิที่

ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการเปิดสูตรตารางสำเร็จรูปของมอร์แกน^{๙๗} ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๑๘ รูป

๒.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนลักษณะและการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

^{๙๖} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺติสโร)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

^{๙๗} สุรชัย ศิริโคคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการ, โรงพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๐.

๑. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมและบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แล้วกำหนดกรอบปัจจัยให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๒. สร้างแบบสอบถามตามกรอบที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ใน ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมของพระสังฆาธิการกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีการศึกษาที่ ๒๕๕๓-๒๕๕๕ จำนวน ๓๙๘ รูป

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓๙๘ รูป โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากร ๓๙๘ รูป แล้วได้นำมาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาศึกษา จำนวน ๑๑๘ รูป โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีเมอร์แกน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการ แล้วกำหนดกรอบปัจจัย ให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ผู้วิจัย ศิริโกศลภรณ์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏ

เทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๐.

๒. สร้างแบบสอบถามตามกรอบที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ จำนวน ๗ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ใน ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน ๖๐ ข้อ คือ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมกับบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดให้ตอบโดยเสรี จำนวน ๖ ข้อ

๓. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในข้อ ๒ ไปหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๓.๑ หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามตัวแปร แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วและได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑. พระครูสิริรัตนานุวัตร,รศ.ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ วิเศษภูมิงาม อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) เกษม ณ กรม อาจารย์ประจำภาควิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. รองศาสตราจารย์ บุญรักษ์ ตันต์เจริญรัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดยมีค่าดัชนีวัดความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง ๐.๖๐ – ๑.๐๐

๓.๒ หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามข้อ ๓.๑ ไปให้พระสังฆาธิการของจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓๐ ท่าน ช่วยตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาตรวจ

ให้คะแนนเพื่อนำไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีการเปิดสูตรตารางสำเร็จรูปของแคร์ซีเมอร์แกน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๒

๓.๓ ปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ผู้วิจัยของหนังสือรับรองการทำวิทยานิพนธ์จากศูนย์บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ไปยังเจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

๒. ติดต่อประสานงานส่งแบบสอบถามให้พระสังฆาธิการ คือ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยผู้วิจัยจัดส่งและเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

๓. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปให้ประชากร จำนวน ๓๙๘ ชุด โดยการไปด้วยตนเอง และส่งทางไปรษณีย์แล้วได้นำแบบสอบถามมาคัดเลือกสุ่มหาตัวอย่าง จำนวน ๑๑๘ ชุด เพื่อทำการศึกษาหาค่าความถี่และร้อยละ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์โดยหาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

๑. สถานภาพทั่วไปของประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ

๒. ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ วิเคราะห์โดยการเขียนความเรียงจากความคิดเห็นมากที่สุด และรองลงมาตามลำดับ มี ๖ ข้อ

๔. เกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีดังนี้

มากที่สุด	ให้	๕	คะแนน
มาก	ให้	๔	คะแนน
ปานกลาง	ให้	๓	คะแนน
น้อย	ให้	๒	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	๑	คะแนน

๕. เกณฑ์การพิจารณาระดับของความเหมาะสมเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการที่ศึกษาสำเร็จหลักสูตร (ป.บส.) ในการใช้หลักพุทธธรรมบริหารงานกิจการคณะ
สงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ พิจารณาโดยใช้จากค่าเฉลี่ย ดังนี้^๒

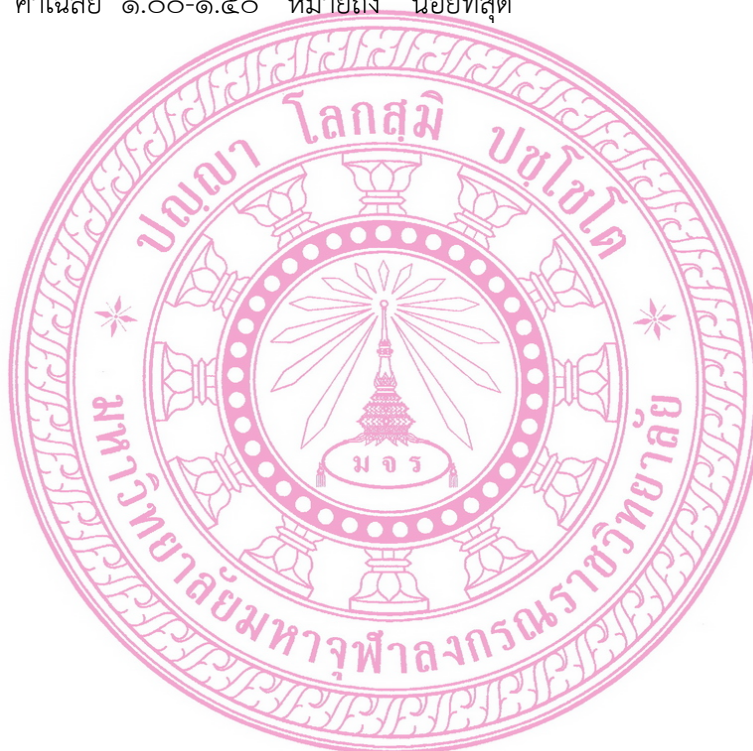
ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑-๕.๐๐ หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑-๔.๕๐ หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง น้อยที่สุด

^๒ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิริยสารสิน จำกัด, ๒๕๔๓),

บทที่ ๔

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถาม จำนวน ๓๙๘ ฉบับ ได้นำใบตอบรับของกลุ่มตัวอย่าง ๑๑๘ ฉบับ มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทาง ในการแก้ปัญหาในการบริหารงานกับกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๑ การวิเคราะห์ของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งของพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดง ในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของพระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. อายุ		
๒๐ – ๓๐ ปี	๑๔	๑๑.๙๐
๓๑ – ๔๐ ปี	๓๓	๒๘.๐๐
๔๑ – ๕๐ ปี	๖๔	๕๔.๒๐
๕๑ ปีขึ้นไป	๗	๕.๙๐
รวม	๑๑๘	๑๐๐.๐๐
๒. พรรษา		
๕ - ๑๐ พรรษา	๕๘	๔๙.๒๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

๑๑ – ๒๐ พรรษา	๕๙	๕๐.๐๐
๒๑ ปีขึ้นไป	๑	๐.๘๐

รวม	๑๑๘	๑๐๐.๐๐
สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๓.ตำแหน่งพระสังฆาธิการ		
เจ้าคณะอำเภอ	๒	๑.๗๐
เจ้าคณะตำบล	๓	๒.๕๐
รองเจ้าคณะตำบล	๓	๒.๕๐
เจ้าอาวาส	๑๑๐	๙๓.๓๐
รวม	๑๑๘	๑๐๐.๐๐
๔.วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	๙๙	๘๓.๙๐
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	๑๙	๑๖.๑๐
รวม	๑๑๘	๑๐๐.๐๐
๕.วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นเอก	๑๑๘	๑๐๐.๐๐
รวม	๑๑๘	๑๐๐.๐๐
๖.วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม		
ประโยค ๑ - ๒	๙	๗.๖๐
ประโยค ๓ - ๔	๔	๓.๔๐
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๑๐๕	๘๙.๐๐
รวม	๑๑๘	๑๐๐.๐๐
๗.ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่		
พระสังฆาธิการ		
ต่ำกว่า ๕ ปี	๑๓	๑๑.๐๐
๕ - ๑๐ ปี	๓๗	๓๑.๔๐
๑๑ ปีขึ้นไป	๖๘	๕๗.๖๐
รวม	๑๑๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งสามารถอธิบายได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

อายุของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีน้อยคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๙๐ ปานกลางคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐ มีมากที่สุดคืออายุ ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒๐ มีลำดับน้อยที่สุดคืออายุ ๕๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๐

พรรษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ๕-๑๐ พรรษามีปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๒๐ มีมากที่สุด ๑๑-๒๐ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ มีน้อยคือ ๒๑ พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๐.๘

ตำแหน่งพระสังฆาธิการของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า เจ้าคณะอำเภอ คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐ เจ้าคณะตำบล คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๐ รองเจ้าคณะตำบล คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๐ เจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๒๐

วุฒิการศึกษาสามัญของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๙๐ รองลงมาคือ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๐

วุฒิการศึกษาระดับของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า วุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐

วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ไม่มีวุฒิเปรียญธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๐๐ รองลงมาคือ ประโยค ๑-๒ คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๐ ป.๖-๕ คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๐

ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่าต่ำกว่า ๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑๐ ถัดมาคือ ๕-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔๐ มากคือ ๑๐ ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖๐

๔.๒ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีทั้งหมด ๖ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านศาสนศึกษา ๓. ด้านศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. ด้านสาธารณูปการ และ ๖. ด้านสาธารณะสงเคราะห์ แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ ๔.๒-๔.๗

ตารางที่ ๔.๒.๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม ($n = ๑๑๘$)

ที่	พระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ด้านการปกครอง	๓.๙๑	๐.๘๑	มาก
๒	ด้านศาสนศึกษา	๓.๔๙	๐.๔๖	ปานกลาง
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๓๘	๐.๒๒	ปานกลาง
๔	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๖๒	๐.๔๐	มาก
๕	ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๔	๐.๔๖	ปานกลาง
๖	ด้านสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๑	๐.๕๗	มาก
รวม		๓.๕๖	๐.๗๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒.๑ จะเห็นได้ว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีหลักการและแนวนโยบายในการปกครองที่ชัดเจนอยู่ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๑ ด้านการศาสนศึกษาอยู่ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๙ ด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ระดับกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓.๓๘ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๒ ด้านการสาธารณูปการอยู่ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๔ และสุดท้ายด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๓.๕๑ ดังนั้น การบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง ๖ ด้าน เมื่อคิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ ๓.๕๖ อยู่ในระดับมาก

๔.๒.๒ ด้านการปกครอง

ผลการวิเคราะห์ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการปกครองตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๒

ตารางที่ ๔.๒.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง

ด้านการปกครอง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ บทบาท	ลำดับ
๑.การออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๓.๙๘	๐.๑๘	มาก	๔
๒.การออกกฎระเบียบวัดปราศจากอบายมุข	๓.๙๗	๐.๒๐	มาก	๕
๓.การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๔.๑๑	๐.๒๘	มาก	๒
๔.การจัดวัดให้ปราศจากอบายมุข	๓.๖๔	๐.๔๕	มาก	๙
๕.การดูแลพระและสามเณรภายในวัดให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติกิจกรรมเท่าเทียมกันและเป็นธรรม	๓.๖๙	๐.๔๘	มาก	๘
๖.การกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้สะอาดเป็นระบบเรียบร้อย	๓.๙๗	๐.๒๔	มาก	๖
๗.การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรมตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๔๓	๐.๕๗	ปาน กลาง	๑๐
๘.การให้ดูแลความสะอาดแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญบุญกุศลในวัด	๔.๓๗	๐.๕๘	ปาน กลาง	๙

๙.มีการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการตามวาระโอกาสต่างๆ ที่ผู้บังคับบัญชาเหนือตนจัดให้มีการประชุม	๔.๐๐	๐.๑๓	มาก	๓
๑๐.การจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายของวัด	๓.๙๐	๐.๓๑	มาก	๗
รวม	๓.๙๑	๐.๓๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการปกครองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๓.๙๑) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่อง การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคมกรรมตามหลักพระธรรมวินัย บทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

๔.๒.๓ ด้านการศาสนศึกษา

ผลการวิเคราะห์ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการรายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๓

ตารางที่ ๔.๒.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา

ด้านการศาสนศึกษา	$\bar{X}$	S.D	ระดับของบทบาท	ลำดับ
๑.การศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ในวัด	๓.๗๑	๐.๔๕	มาก	๒
๒.การดูแลให้มีการเรียนการสอนนักเรียน บาลีให้ทั่วถึง	๓.๓๐	๐.๔๘	ปานกลาง	๖
๓.การให้บริการแก่พระภิกษุสามเณรในการเดินทางไปศึกษา	๓.๕๒	๐.๕๐	มาก	๔
๔.การจัดสรรหาและพัฒนาครูสอนนักเรียนและบาลี	๓.๒๖	๐.๔๙	ปานกลาง	๗
๕.การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์สามเณรที่เรียนนักเรียนและบาลี	๓.๖๑	๐.๔๘	มาก	๓
๖.การยกย่องเชิดชูเกียรติครูสอนและผู้สอบพระปริยัติธรรมเปรียญธรรมบาลีที่สอบผ่าน	๓.๔๙	๐.๕๓	ปานกลาง	๕
๗.มีการเรียนการสอนธรรมะวันเสาร์และอาทิตย์ที่วัด	๒.๗๓	๐.๕๗	ปานกลาง	๘
๘.มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	๓.๘๘	๐.๓๑	มาก	๑

๙.การส่งเสริมการสอนการเรียนรู้บาลี ๑ ตำบล ๑ มหา	๓.๘๘	๐.๓๑	มาก	๑
รวม	๓.๔๙	๐.๔๕	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๓ พบว่า การใช้พุทธธรรมของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการศาสนศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดค่าเฉลี่ยได้ ($\bar{X}$ =๓.๔๙) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การดูแลให้มีการเรียนการสอน การจัดสรรหาและพัฒนา การเชิญเกียรติครูสอนและผู้สอบธรรม บาลี การเรียนการสอนธรรมวันเสาร์และอาทิตย์ที่วัด อยู่ในระดับน้อย ส่วนในเรื่องการฝึกอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ การให้บริการ การจัดหาทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ในการเดินทางไปศึกษา เป็นครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา และการส่งเสริมการสอนการเรียนรู้บาลี ๑ ตำบล ๑ มหา มีการใช้หลักพุทธธรรมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อคิดค่าเฉลี่ยโดยส่วนรวมได้ ๓.๔๙ อยู่ในระดับปานกลาง

๔.๒.๔ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๔

ตารางที่ ๔.๒.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	$\bar{X}$	S.D	ระดับ บทบาท	ลำดับ
๑. การให้ทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน	๓.๖๒	๐.๔๘	มาก	๒
๒. การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๓.๐๐	๐.๖๙	ปานกลาง	๖
๓. มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน	๓.๕๙	๐.๕๑	มาก	๓
๔. การช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๓.๐๙	๐.๖๗	ปานกลาง	๕
๕. การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน	๒.๘๐	๐.๕๗	ปานกลาง	๘
๖. การช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาในสถานศึกษา	๓.๕๕	๐.๔๙	มาก	๔
๗. การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน	๒.๘๙	๐.๖๗	ปานกลาง	๗
๘. การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร	๔.๔๙	๐.๖๒	มาก	๑
รวม	๓.๓๘	๐.๕๘	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า หลักการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๓๘) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ ยังอยู่ในระดับน้อย ในเรื่องการให้ทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน การช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน การช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง แต่เรื่องการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร มีมากที่สุด

๔.๒.๕ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์ การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามความคิดเห็น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๕

ตารางที่ ๔.๒.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ บทบาท	ลำดับ
๑.การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้ถูกต้อง	๓.๙๖	๐.๑๘	มาก	๒
๒.การอบรมทำวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๙๗	๐.๑๕	มาก	๑
๓.การแนะนำสั่งสอน อบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและข้อปฏิบัติให้ถูกต้อง	๓.๙๔	๐.๒๒	มาก	๓
๔.การจัดหาหนังสือให้พระสวดมนต์แก่ผู้มารักษาศีลพึงธรรมได้ท่องได้ อ่านให้ถูกต้องและเข้าใจ	๓.๘๔	๐.๓๖	มาก	๕
๕.การจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการเทศน์เผยแผร์เป็นธรรมทาน	๓.๗๗	๐.๔๒	มาก	๖
๖.การจัดให้มีกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๓.๙๔	๐.๒๓	มาก	๔
๗.การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน	๓.๓๙	๐.๕๐	ปานกลาง	๑๑
๘.อบรมพระสงฆ์สามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะโดยการจัดให้มีการเทศน์การบรรยายธรรมในวันสำคัญทางศาสนา	๓.๖๒	๐.๔๘	มาก	๙
๙. การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง	๒.๗๓	๐.๕๖	ปานกลาง	๑๓
๑๐.การอบรมศีลธรรมและจริยธรรมให้กับศิษย์วัด	๓.๕๙	๐.๕๒	มาก	๑๐
๑๑.การจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่				

ชาวบ้านช่วงเช้าพรรษา	๒.๙๓	๐.๖๗	ปานกลาง	๑๒
----------------------	------	------	---------	----

ตารางที่ ๔.๒.๕ (ต่อ)

๑๒. การเขียนคำพุทธภาษิตตามต้นไม้หรือศาลาที่พักในวัด	๓.๗๔	๐.๔๓	มาก	๗
๑๓. การร่วมอุโบสถสัจจของพระเทพรัตนกวีเจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์	๓.๖๗	๐.๔๖	มาก	๘
รวม	๓.๖๒	๐.๔๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒.๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อการศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน การจัดให้มีการบรรยายทางธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้านช่วงเช้าพรรษา มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

๔.๒.๖ ด้านการสาธารณูปการ

ผลการวิเคราะห์ การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามความคิดเห็น ด้านการสาธารณูปการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๖

ตารางที่ ๔.๒.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้พุทธธรรมของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการ

๕.ด้านการสาธารณูปการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ บทบาท	ลำดับ
๑.การดูแลควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด	๓.๙๖	๐.๒๒	มาก	๑
๒.การวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัด	๓.๘๑	๐.๓๙	มาก	๓
๓.การดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม	๓.๘๓	๐.๓๖	มาก	๒
๔.การหาทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคาร และเครื่องสาธารณูปโภค เช่น ประปา และไฟฟ้า เป็นต้น	๓.๕๐	๐.๕๐	มาก	๗

สารบัญ ๔.๒.๖ (ต่อ)

๕.การจัดหาสาธารณูปโภค เช่น น้ำ ไฟ ภายในวัด	๓.๔๑	๐.๕๑	ปานกลาง	๘
--	------	------	---------	---

๖.การจัดงานวัดเพื่อหารายได้บำรุงวัด	๓.๒๒	๐.๔๓	ปานกลาง	๙
๗.การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา	๓.๑๔	๐.๕๘	ปานกลาง	๑๐
๘.การจัดศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง	๓.๕๓	๐.๕๐	มาก	๕
๙.การควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๓.๕๕	๐.๔๙	มาก	๔
๑๐.การจัดการความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาเหตุการเป็นเหตุ	๒.๓๗	๐.๕๙	น้อย	๑๑
๑๑.การจัดทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนา	๓.๕๒	๐.๕๑	มาก	๖
รวม	๓.๔๔	๐.๕๖	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าการดูแลควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด การวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะ การซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรม การจัดศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง และพระธรรมวินัย และการควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ส่วนในเรื่องการจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านเรื่องสาธารณูปการเป็นเหตุ นั้น อยู่ในระดับน้อยมาก

๔.๒.๗ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามความคิดเห็นด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๗

ตารางที่ ๔.๒.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ บทบาท	ลำดับ
๑.การจัดทำป้ายวัดเพื่อประชาสัมพันธ์วัดและศาสนสถาน	๓.๘๖	๐.๓๔	มาก	๑
๒.การจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัด อบรมประชาชน	๓.๔๐	๐.๗๑	ปานกลาง	๖

๓.การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านในวัด	๓.๓๒	๐.๗๓	ปานกลาง	๗
๔.การดูแลน้ำ ไฟฟ้า และทำถนนภายในวัดได้สะดวก แก่การสัญจรไปมา	๓.๖๕	๐.๔๗	มาก	๓
๕.การสรรเสริญเจ้าคณะปกครอง เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้า อาวาสที่มีผลงานเผยแผ่ดีเด่น	๓.๕๘	๐.๕๔	มาก	๕
๖.การยกระดับวัดที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นวัดดีเด่น	๓.๒๑	๐.๗๓	ปานกลาง	๙
๗.การช่วยเหลืออุทกภัยที่เกิดขึ้นทั่วไป	๓.๕๘	๐.๔๙	มาก	๔
๘.กฐินตกของพระเทพรัตนกวีเจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์	๓.๗๑	๐.๔๕	มาก	๒
๙.วัดเป็นที่พักอาศัยของผู้สัญจร	๓.๒๕	๐.๖๒	ปานกลาง	๘
รวม	๓.๕๑	๐.๕๗	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒.๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การจัดทำป้ายวัดเพื่อประชาสัมพันธ์วัด และศาสนสถาน การดูแลน้ำ ไฟฟ้า การทำถนนภายในวัดได้สะดวกแก่การสัญจรไปมา การสรรเสริญเจ้าคณะปกครอง เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่มีผลงานเผยแผ่ดีเด่น การช่วยเหลือภัยต่างๆที่เกิดขึ้นทั่วไป และเรื่องกฐินตกของพระเทพรัตนกวี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์ ถือเป็นนโยบายตามหลักพระพุทธศาสนาที่ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่บุคคลที่มีความเดือดร้อนหรือมีความทุกข์ เมื่อคิดค่าเฉลี่ยแล้วการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

๔.๓ ปัญหา อุปสรรค การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

๔.๓.๑ ปัญหา อุปสรรค ด้านการปกครอง มีดังนี้

- ๑) ผู้บริหารสั่งงานแล้วไม่ปฏิบัติตามอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเฉพาะด้านการประชุมตามวาระแล้วไม่ตรงต่อเวลา
- ๒) การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับของวัดแล้วไม่มีลงข้อลงโทษอย่างเอาจริงเอาจัง
- ๓) ชาวบ้านยังไม่ให้ความเคารพและเข้าใจใน กฎ ข้อบังคับ ระเบียบของวัด
- ๔) การดูแลความเรียบร้อยด้านการเรียไร การรับบิณฑบาตรเกินเวลา การไปในที่
อโคจรยังไม่มีกฎระเบียบลงโทษที่จริงจัง

๔.๓.๒ ปัญหา อุปสรรค ด้านการศาสนศึกษา มีดังนี้

- ๑) สถานที่ศึกษาเล่าเรียนมีไม่มาก หรือถ้ามีก็ต้องเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนไกล
- ๒) การขาดทุนทรัพย์เล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ยังเป็นปัญหาต่อเนื่องในการ

เดินทางไปศึกษาเล่าเรียน

๓) ขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถให้การอบรมสั่งสอน

๔.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีดังนี้

๑) ขาดผู้สนับสนุนด้านปัจจัยในการบูรณะก่อตั้งศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมบาลี

๒) ขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้บังคับบัญชา

๔.๓.๔ ปัญหา อุปสรรค ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีดังนี้

๑) การจัดการเทศนา อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้น้อย

๒) เทคโนโลยีด้านการสื่อสารในการเผยแผ่ยังมีไม่พอเพียง

๓) การกำหนดเวลาและสถานที่ในการแสดงธรรมไม่ค่อยสมดุล

๔.๓.๕ ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีดังนี้

๑) ขาดองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์

๒) ทุนทรัพย์ในการดำเนินการสงเคราะห์มีงบประมาณน้อย

๔.๓.๖ ปัญหา อุปสรรค ด้านการสาธารณูปการ มีดังนี้

๑) ขาดความรับผิดชอบ การดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครอง

๒) ขาดอุปกรณ์ในการก่อสร้าง หรือบูรณะวัดอุสถาน

๓) ขาดความสมัครสมานสามัคคีกัน

๔.๓.๗ ปัญหา อุปสรรค ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีดังนี้

๑) หาหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ เข้ามารับผิดชอบเป็นหลักนำยังไม่จริงจัง

๒) ยังเห็นประโยชน์สุขของตนมากกว่าประโยชน์สุขของสังคม

๓) ขาดสถานที่รองรับและทุนในการช่วยเหลือ

๔.๓.๘ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในทุกรายด้านควรให้ความสำคัญเท่ากัน คือ

๑) ควรปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด

๒) เมื่อออกกฎระเบียบ ข้อบังคับแล้วต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

๓) ให้มีการดูแลความเรียบร้อยและให้ความถูกต้องร่วมกันไม่ใช่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

๔) ให้มีกองทุนส่งเสริมทางด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร

๕) ให้ความสำคัญกับงานทางด้านพระพุทธศาสนา

๖) ให้ความสำคัญและอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของเดิม

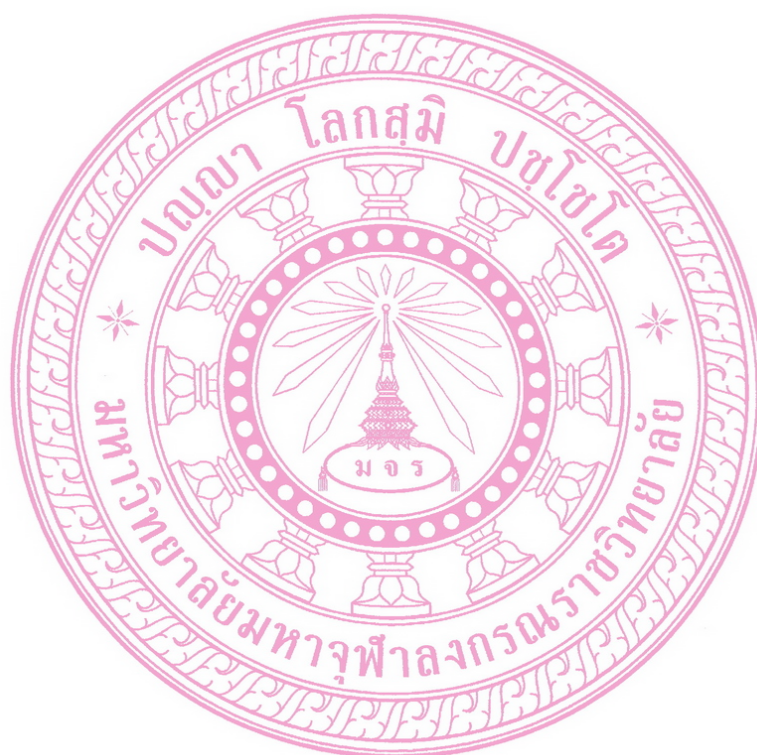
๗) ดำเนินกิจการงานภายในวัดอย่างเป็นระบบชัดเจนและเรียบร้อย

๘) ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนศีลธรรมให้ประชาชนให้มาก

๙) จัดวัดให้เป็นสถานที่สะอาด สงบ และสว่าง

๑๐) ดูแลสถานที่วัดให้ปราศจากอบายมุขและยาเสพติด

๑๑) เสียสละผลประโยชน์ของตนเพื่อสังคม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการบริหารจัดการวัด การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ใช้หลักพุทธธรรมนำมาบริหารงานคณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ไขในการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ การดำเนินงานการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๑๑๘ รูปวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคล

พระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีน้อย คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๙๐ ปานกลางคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐ มีมากคืออายุ ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒๐ มีลำดับน้อยที่สุดคืออายุ ๕๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๐ จำนวนพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๒๐ มีมากที่สุด ๑๑-๒๐ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ มีน้อยคือ ๒๑ พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๐.๘ ตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับ เจ้าคณะอำเภอ คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐ เจ้าคณะตำบล คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๐ รองเจ้าคณะตำบล คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๐ และเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๒๐ วุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๙๐ รองลงมาคือ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๐ วุฒิมัธยมศึกษาชั้นเอกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ วุฒิมัธยมศึกษาปริญญาธรรม ไม่มีวุฒิปริญญาธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๐๐รองลงมาคือ ประโยค ๑-๒ คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๐ และป.ธ. ๔-๕ คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๐ ส่วนด้านประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นต่ำกว่า ๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑๐ ถัดมาคือ ๕-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔๐ มากคือ ๑๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖๐

๕.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

เนื่องด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ต้องเกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักเพื่อให้การบริหารนั้นเป็นไปเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หวังไว้ หลักดังกล่าวนี้เมื่อก้าวโดยสรุปตามหลักของพระพุทธศาสนาแล้วมี ๒ ประการ คือ ๑.หลัก

กฎหมาย สังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ หรือข้อบังคับซึ่งจะต้องเป็นที่ยอมรับด้วยกัน กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบสุข และความเป็นระเบียบของสังคม รวมไปถึงการรักษาสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของสังคม กฎหมายจึงเป็นเสมือนเครื่องมือของรัฐ หรือผู้นำผู้ปกครอง ๒.หลักศีลธรรม หลักในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสถึงกฎหมายว่าคือ อะไร และไม่มีคำว่ากฎหมายปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา นอกจากว่าคำสิกขาบทหรือพระวินัย อย่างไรก็ตามหากจะเปรียบเทียบกันแล้ว เราก็สามารถสังเคราะห์สิกขาบทหรือพระวินัยเข้าในกลุ่มของกฎหมาย เพราะเมื่อว่าโดยเนื้อหาสาระแล้ว ทั้งกฎหมายและสิกขาบทก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือความผาสุกของสังคม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ มีกระบวนการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี และการบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหารไปสู่ความเจริญ และมีกฎหมายพระราชบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรูปแบบที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ถือว่ามีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหารคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติที่ดีงาม

๕.๑.๓ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการปกครอง

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) เมื่อมีการพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ยกเว้นเรื่องการระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรมตามหลักพระธรรมวินัย บทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๔ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการศาสนศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการใช้พุทธธรรมกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.49$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ในเรื่องการดูแลให้มีการเรียนการสอน การจัดสรรหาพัฒนา การเชิดชูเกียรติครูสอนและผู้สอธรรม บาลี และการเรียนการสอนธรรมะวันเสาร์และอาทิตย์ที่วัด พระสังฆาธิการมีหลักการใช้พุทธธรรมอยู่ในระดับน้อย ส่วนในเรื่องการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ การให้บริการ การจัดหาทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ในการเดินทางไปศึกษา เป็นครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา และการส่งเสริมการสอนการเรียนบาลี ๑ ตำบล ๑ มหา มีการใช้หลักพุทธธรรมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อคิดค่าเฉลี่ยโดยส่วนรวมได้ ๓.๔๙ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๕ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า หลักการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงาน คณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.34$) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนยัง อยู่ในระดับน้อย ในเรื่องการให้ทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน การช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชนการและช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง แต่ในเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร มีมากที่สุด

๕.๑.๖ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงาน กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ในเรื่องการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อการศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน การจัดให้มีการบรรยายทางธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้านช่วงเข้าพรรษา มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๗ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการสาธารณูปการ

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงาน กิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าการดูแลควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด การวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะ การซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรม การจัดศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง และพระธรรมวินัย และการควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ส่วนในเรื่อง การจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ นั้น อยู่ในระดับน้อยมาก

๕.๑.๘ การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การจัดทำป้ายวัดเพื่อประชาสัมพันธ์วัดและศาสนสถาน การดูแลน้ำ ไฟฟ้า การทำถนนภายในวัดได้สะดวกแก่การสัญจรไปมา การสรรเสริญเจ้าคณะปกครอง เจ้าอาวาส

ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่มีผลงานเผยแพร่ดีเด่น การช่วยเหลืออุทกภัยที่เกิดขึ้นทั่วไป และเรื่องกฐินตกของ พระเทพรัตนกวี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์ ถือเป็นนโยบายตามหลักพระพุทธศาสนาที่ให้ความช่วยเหลือ เพื่อแผ้วถางวัดที่มีความเดือดร้อนหรือมีความทุกข์ เมื่อคิดค่าเฉลี่ยแล้วการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

๕.๒ ปัญหา อุปสรรค การบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหาร กิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

๕.๒.๑ ปัญหา อุปสรรค ด้านการปกครอง มีดังนี้

- ๑) ผู้บริหารสั่งงานแล้วไม่ปฏิบัติตามอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเฉพาะด้านการประชุม ตามวาระแล้วไม่ตรงต่อเวลา
- ๒) การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับของวัดแล้วไม่มีลงข้อลงโทษอย่างจริงจัง
- ๓) ชาวบ้านยังไม่ให้ความเคารพและเข้าใจใน กฎ ข้อบังคับ ระเบียบของวัด
- ๔) การดูแลความเรียบร้อยด้านการเรียไร การรับบิณฑบาตรเกินเวลา การไปในที่ อโคจรยังไม่มีกฎระเบียบลงโทษที่จริงจัง

๕.๒.๒ ปัญหา อุปสรรค ด้านการศาสนศึกษา มีดังนี้

- ๑) สถานที่ศึกษาเล่าเรียนมีไม่มาก หรือถ้ามีก็ต้องเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนไกล
- ๒) การขาดทุนทรัพย์เล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ยังเป็นปัญหาต่อเนื่องในการเดินทางไปศึกษาเล่าเรียน
- ๓) ขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถให้การอบรมสั่งสอน

๕.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีดังนี้

- ๑) ขาดผู้สนับสนุนดูแลด้านปัจจัยในการบูรณะหรือก่อตั้งศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมบาลี
- ๒) ขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้บังคับบัญชา

๕.๒.๔ ปัญหา อุปสรรค ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีดังนี้

- ๑) การจัดการเทศนา อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้น้อย
- ๒) เทคโนโลยีด้านการสื่อสารในการเผยแผ่ยังมีไม่พอเพียง
- ๓) การกำหนดเวลาและสถานที่ในการแสดงธรรมไม่ค่อยสมดุล

๕.๒.๕ ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีดังนี้

- ๑) ขาดองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์
- ๒) ทุนทรัพย์ในการดำเนินการสงเคราะห์มีงบประมาณน้อย

๕.๒.๖ ปัญหา อุปสรรค ด้านการสาธารณูปการ มีดังนี้

- ๑) ขาดความรับผิดชอบ การดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครอง
- ๒) ขาดอุปกรณ์ในการก่อสร้าง หรือบูรณะวัดกุสุมาลย์
- ๓) ขาดความสมัครสมานสามัคคีกัน

๕.๒.๗ ปัญหา อุปสรรค ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ มีดังนี้

- ๑) หาหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆเข้ามารับผิดชอบเป็นหลักน่ายังไม่มีจริง
 - ๒) ยังเห็นประโยชน์สุขของตนมากกว่าประโยชน์สุขของสังคม
 - ๓) ขาดสถานที่รองรับและทุนในการช่วยเหลือ
๖. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในทุกรายด้านควรให้ความสำคัญเท่ากัน คือ
- ๖.๑ ควรปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด
 - ๖.๒ เมื่อออกกฎระเบียบ ข้อบังคับแล้วต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง
 - ๖.๓ ให้มีการดูแลความเรียบร้อยและให้ความถูกต้องร่วมกันไม่ใช่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง
 - ๖.๔ ให้มีกองทุนส่งเสริมทางด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร
 - ๖.๕ ให้ความสำคัญกับงานทางด้านพระพุทธศาสนา
 - ๖.๖ ให้ความสำคัญและอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของเดิม
 - ๖.๗ ดำเนินกิจการงานภายในวัดอย่างเป็นระบบชัดเจนและเรียบร้อย
 - ๖.๘ ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนศีลธรรมให้ประชาชนให้มาก
 - ๖.๙ จัดวัดให้เป็นสถานที่สะอาด สงบ และสว่าง
 - ๗.๐ ดูแลสถานที่วัดให้ปราศจากอบายมุขและยาเสพติด
 - ๗.๑ เสียสละผลประโยชน์ของตนเพื่อสังคม

๕.๓ อภิปรายผล

ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๕.๓.๑.ด้านการปกครอง พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง ของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางการปกครอง ได้ให้ความสำคัญกับการปกครอง เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดังตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง กฎระเบียบคำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม จึงทำให้พระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความเห็นว่าพระสังฆาธิการมีการใช้พุทธธรรมการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิ์บุญ** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษา

สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับ ปานกลาง^๒

๕.๓.๒ ด้านศาสนศึกษา การดำเนินงานอบรมความรู้ให้พุทธศาสนิกชน และมีผลวิจัยโดยรวมอยู่ใน ลำดับปานกลาง เนื่องจากปัจจุบันปัญหาที่คือว่า พระสงฆ์นั้นไม่ใช่จะไม่ไม่รู้ ไม่เรียน แต่โอกาสที่สังคมจะเปิดให้ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาส่งเสริมการเรียนการสอนในแผนกธรรมศึกษา หรือแม้แต่การจัดหลักสูตรทางด้านหลักศีลธรรมหรือหน้าที่พลเมืองให้แก่เยาวชนในชั้นเรียนรัฐบาลยังให้ความสนใจน้อยจึงทำให้เยาวชนและผู้ใหญ่ มีความสนใจทางพระพุทธศาสนาน้อยลงทุกวัน ประชาชนส่วนมากให้ความสนใจเรื่องปากท้องมากกว่า เพราะว่ามัวยุ่งแต่ในเรื่องการประกอบอาชีพหารายได้ จนลืมเรื่องบาปบุญคุณโทษไป จึงทำให้พระสงฆ์ต้องมามีบทบาทในการที่จะเข้าไปพัฒนาสังคมจริง ๆ เพราะว่าปัจจุบันนี้แนวโน้มในเรื่องที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญในการศึกษาพัฒนาตนให้มีความรู้มากขึ้น พบได้จากผลการวิจัยที่พระสงฆ์ได้เลือกเรียนวิชาเอกสังคมวิทยามากกว่าวิชาเอกสาขาอื่น ๆ เพราะต้องการไปร่วมพัฒนาสังคม^๓

๕.๓.๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาและมีผลวิจัยโดยรวมอยู่ในลำดับปานกลาง โดยที่การเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ได้เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่มีวุฒิปรียญาได้ใช้โอกาสในการแสดงความสามารถทางจริยธรรมต้องเป็นครูที่มีจิตวิญญาณแห่งความความดีคิดที่จะให้ความรู้แก่เยาวชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นครูที่รับเงินเดือนเท่านั้น ซึ่งได้ยินแต่ข่าวที่ครูทำร้ายเด็กเพราะเด็กไม่เข้าเรียน หรือเรียนไม่เข้าใจ และไปทำร้ายเด็กรุนแรง หรือที่เป็นครูเพราะว่าไม่เต็มใจจะเป็นครู หรือว่าเป็นครูมาจากความไม่รู้ไม่เข้าใจตนเอง แต่การเป็นครูต้องสอนแต่สิ่งที่ตนเองเข้าใจจริงๆ เมื่อมีปัญหา ต้องแก้ปัญหาด้วยเหตุผล ด้วยหลักการแห่งศีลธรรม การเป็นครูต้องสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย สอนธรรมะจากง่ายไปหายาก สอนด้วยความจริงสอนตรงเนื้อหา สอนด้วยเหตุผล สอนให้พอดีมีความหมาย ให้ได้ปัญญาไปพัฒนาดนคนอื่นได้ และอีกส่วนหนึ่งก็มีพระสงฆ์ที่เข้าไปรับรู้ช่วยแก้ปัญหาชุมชน เป็นครูผู้สอนในเรื่องในการทำงานร่วมกันในชุมชนในเรื่องก่อตั้งสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้เกี่ยวข้องมี ๓ ระดับ คือ พระสงฆ์ คณะกรรมการและกลุ่มสมาชิก พระสงฆ์มีการประยุกต์หลักธรรมในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อให้

^๑ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^๒ พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^๓ สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖.

การแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยระบบการเรียนรู้ส่งเสริมความไว้วางใจกัน และซื่อสัตย์ต่อกันในการทำงานร่วมกันโดยประยุกต์หลักธรรมในการบริหารไปใช้ในชุมชนได้^๔

๕.๓.๔. ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา การอบรมทำวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย และมีผลวิจัยโดยรวมอยู่ในลำดับมาก การทำวัตรสวดมนต์เป็นเรื่องกิจวัตรที่ต้องปฏิบัติสำหรับพระสังฆาธิการ ในวัดที่จะนำพาพระภิกษุสามเณรให้พระสวดมนต์ เพราะบางครั้งจะต้องเป็นแบบอย่างให้เห็น เพราะว่าถ้าหากไม่ปฏิบัติจริงให้เห็นก็เป็นแบบอย่างที่ดีไม่ได้ และก็สิ่งที่จะช่วยจรโลงพระศาสนาให้ยั่งยืนเป็นการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง เพราะเป็นการพัฒนาด้านจิตใจทำให้จิตใจสงบ มีสมาธิในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ปัจจุบันนี้จะสังเกตเห็นได้ว่า พระภิกษุสามเณรบางรูปละเลยขาดความสนใจในการทำวัตรสวดมนต์ เพราะมุ่งสนใจเรื่องการภาคปริยัติมากเกินไป ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรในวัดที่อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ จะสังเกตเห็นได้บ่อย ๆ เป็นเหตุให้จิตใจสับสน เครียดซึ่งการอบรมทำวัตรสวดมนต์นั้นจะทำให้จิตใจได้สงบนิ่ง มีสมาธิ และมีการอบรมในเรื่องต่างๆ สุดท้ายเป็นการขัดเกลากิเลสให้หมดสิ้น การสวดมนต์เป็นจึงถือเป็นเรื่องสำคัญซึ่งอยู่ในกิจกรรมที่พระภิกษุสามเณรจะต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตร ๑๐ อย่างที่ไม่ควรละเลย ในส่วนของประชาชนถ้ามีเวลาสวดมนต์ก่อนนอน ก็เป็นการผ่อนคลายจากการทำงาน เพราะจะทำให้จิตใจสงบ ผ่อนคลายความวิตกกังวลทางใจได้มาก ทำให้เกิดคุณธรรมความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการพัฒนาด้านตนเอง ซึ่งก็จะพัฒนาได้ทั้งกายและทางใจ ๔ หรือจะช่วยสวดมนต์เพื่อให้ชาติไทยของเราพ้นจากความสับสนวุ่นวาย ให้ปัญหาเลวร้ายต่าง ๆ ทางภาคใต้ได้สงบจากการเข่นฆ่ากัน หรือการเมืองที่มีแต่ความวุ่นวายให้มีความสงบลงเสียที

๕.๓.๕ ด้านการสาธารณูปการ การก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัด และมีผลวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นว่าศักยภาพของพระสังฆาธิการบางรูปมีกำลังบำรุงมีมากก็สร้างอาคารเสนาสนะได้มากมาย ผิดกับเจ้าสำนักบางรูปซึ่งจะหาเงินแต่ละครั้งก็ย้งลำบากที่จะไปซ่อมแซมอาคารสักหรือกุฏิภายในวัด หรือคิดจะสร้างกุฏิ ศาลาบำเพ็ญกุศล อาคารเสนาสนะอื่น ๆ ให้วัดของตนเองก็ย้งยาก การก่อสร้างเสนาสนะ ก็ย้งจำเป็นต้องทำสำหรับพระสังฆาธิการทุกวัดด้วย แต่ต้องกำหนดให้ได้มาตรฐานตามที่กฎ หรือระเบียบของมหาเถรสมาคม ตามที่กระทรวงวัฒนธรรมกำหนดให้รักษาเอกลักษณ์ไทยเป็นทรงไทย เป็นเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย แต่ปัจจุบันสร้างวัดกันอย่างสะเปะสะปะดูแล้วไม่สวยงาม บางเสนาสนะสร้างแล้วไม่ได้ใช้ แต่บางอย่างจำเป็นต้องใช้กลับไม่สร้างให้พอเพียง เช่นห้องน้ำ ที่มีแต่ความสกปรก เพราะขาดการทำความสะอาดอย่างจริงจังเป็นต้นโดยการขาดความเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึง ขาดการวางแผนที่ดี และจึงทำให้ไม่น่าเข้าไปทำบุญ เพราะบางวัดเข้าไปแล้วไม่เจริญหูเจริญตา จึงกลายเป็นว่าสาเหตุมาจากการสร้างเสนาสนะอันไม่เป็นระเบียบนั่นเอง

^๔ พระไพศาล วิสาโล, แนวโน้มของพระพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕.

^๕ พระมหาสุริยัน จันทมาโน, “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระอาจารย์สมภพ โชติปัญญา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๐.

๕.๓.๖ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ และมีผลวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาเสพติดในปัจจุบันมันเริ่มจะเพิ่มเข้าไประบาดในชุมชนสถานการศึกษา ทำให้มีโอกาสที่เยาวชนบางคนเข้ามาใกล้ภัยอันตรายมากขึ้น เนื่องจากมีกลุ่มเยาวชนบางคนคิดหลงผิดเข้าไปเสพติดจากการมีปัญหาต่าง ๆ เช่น ตนเองต้องการลองเสพเพราะปัญหาส่วนตัว การเรียนหนังสือ ดูหนังสือสอบให้ทันจึงเสพ ทางบ้านจากครอบครัวมีปัญหาเกี่ยวกับพ่อแม่ทะเลาะกัน หรือหย่าร้างกัน จากเพื่อนชักชวน จากการอยากลอง อยากเทห์ จากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาเหล่านี้คือ สาเหตุของการที่จะเข้าไปเสพยาเสพติด แต่ยาเสพติดไม่ได้ระบาดไปแค่นั้น มันยังลุกลามไปยังชุมชนในหมู่บ้าน ไม่เว้นแม้กระทั่งสถานที่วัดวาอารามที่พระภิกษุสามเณรจำพรรษาอยู่ พระสงฆ์เองควรจะต้องมีบทบาทในการป้องกันยาเสพติด โดยการนำหลักธรรมไปพัฒนาเยาวชน ตลอดจนทำกิจกรรมที่จะนำพาเยาวชนและชาวบ้านให้หลุดพ้นจากยาเสพติดให้ได้ พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้วยการปลูกกระตุนจิตสำนึก นำเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชน การผ่านการเทศนา การบรรยาย ป้ายข้อความหลักธรรม การส่งเสริมหลักธรรม จริยธรรม และเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ คือชุมชนปลอดอบายมุข หรือยาเสพติด โดยขั้นตอนกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขและป้องกันยาเสพติด ไม่หวังพึ่งภาครัฐอย่างเดียว เพื่อที่จะสร้างชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอดปลอดภัยจากยาเสพติดให้ได้

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ จากผลการวิจัยด้านการปกครอง พบว่า พระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมประชุมตาม มติมหาเถรสมาคมหรือผู้ปกครองเหนือตนจัดประชุม แต่การจัดประชุมเพื่อชี้แจงข่าวสารการประชุม หรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัดยังน้อยอยู่ โดยส่วนใหญ่ใช้พระธรรมวินัยในการดูแลควบคุมพระภิกษุสามเณรภายในวัด ทำให้ลดความสำคัญของการออกกฎระเบียบเพื่อหมู่คณะ ซึ่งอาจจะเป็นช่องทางให้บุคคลผู้ไม่สนใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ขาดรูปธรรมในการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งสามารถ สรุประเด็นได้ดังนี้

๑. ควรจัดให้มีการอบรมเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์

๒. ควรให้มีจัดการประชุมเพื่อวางนโยบาย ในการปกครองร่วมกันภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์

^๖ พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

๓. ควรให้ผู้บังคับบัญชาได้มีส่วนในการกำหนดหรือ การออกข้อบังคับในการปกครอง เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในการบริหารหรือ เพื่อทำให้ผู้บังคับและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีการปกครองอย่างเรียบร้อย

๑.๒ จากผลวิจัยด้านการศาสนศึกษา พบว่า การดำเนินงานอบรมให้ความรู้กับพุทธศาสนิกชน เป็นหน้าที่ของพระภิกษุ สามเณร คณะสงฆ์ควรจัดให้มีครูพระเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมให้ได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับเยาวชนจะซึมซับรับธรรมะหลักการและสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

๑.๓ จากผลวิจัยด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในสถานที่ศึกษานั้น มีความสำคัญมาก ทางคณะสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่มีวุฒิปัญญาได้ใช้โอกาสในการแสดงความรู้ความกล้าหาญทางจริยธรรมเข้าไปในสถานศึกษา ต้องเป็นครูที่มีจิตวิญญาณแห่งความความดีคิดที่จะให้ความรู้แก่เยาวชนอย่างแท้จริง

๑.๔ จากผลวิจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า การอบรมทำวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย การทำวัตรสวดมนต์เป็นเรื่องกิจวัตรที่ต้องปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ในวัด พระสงฆ์ในวัด ควรนำพระภิกษุสามเณรให้สวดมนต์ และก็เป็นสิ่งที่ช่วยจรโลงพระศาสนาให้ยั่งยืน เป็นการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง เพราะเป็นการพัฒนาด้านจิตใจทำให้จิตใจสงบ มีสมาธิในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

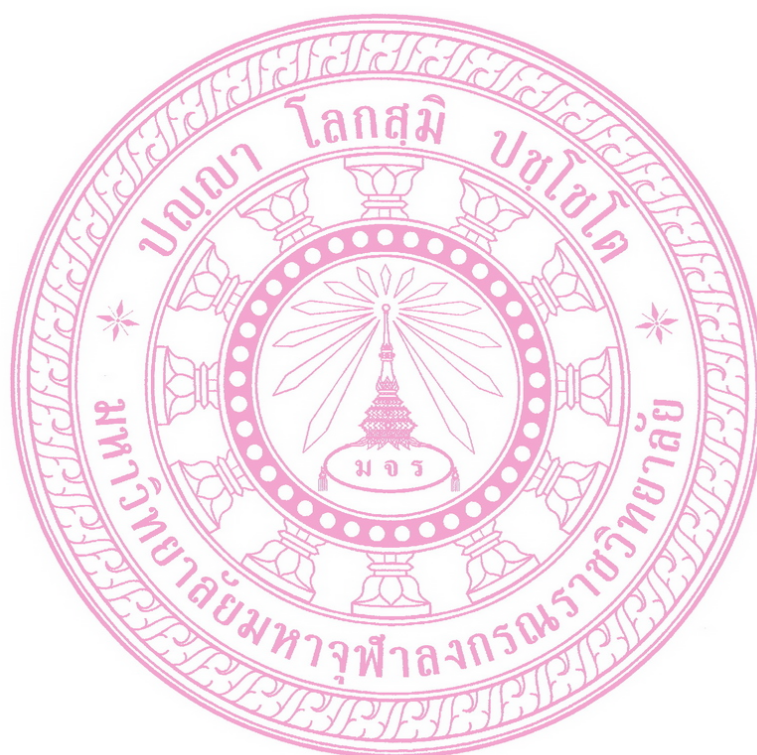
๑.๕ จากผลวิจัยด้านการสาธารณูปการ พบว่า การก่อสร้างอาคารเสนาสนะจากงบประมาณการอุดหนุนจากราชการนั้นมีการช่วยเหลือน้อยมาก ดังนั้นพระสงฆ์ในวัด จึงควรมีการวางแผนในการซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ การวัดดูแลและการก่อสร้างเสนาสนะโดยการจัดหากองทุนบำรุงวัด และขอรับเงินบริจาคโดยการทอดกฐิน การทอดผ้าป่า คณะสงฆ์ควรมีการประชุมวางแผนให้มีการพัฒนาความรู้แก่ พระสงฆ์ในวัดให้มีความเข้าใจในการบริหารจัดการ การดูแลและการบำรุงรักษาอาคารเสนาสนะของวัด ฯลฯ

๑.๖ จากผลวิจัยด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า การป้องกันยาเสพติดให้โทษ คณะสงฆ์ควรมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้วยการปลูกกระตุนจิตสำนึก นำเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชน การส่งเสริมหลักธรรม จริยธรรม ซึ่งควรจะต้องตั้งเป้าหมายไว้ให้ชุมชนปลอดอบายมุข หรือยาเสพติดโดยให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมแก้ไขและป้องกันยาเสพติด ไม่หวังพึ่งภาครัฐอย่างเดียว เพื่อที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นแรงผลักดัน ให้ชุมชนอยู่รอดปลอดภัยจากยาเสพติด

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

- ๑) ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๒) ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระสงฆ์ที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๓) ควรศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองที่มีต่อของพระสงฆ์ที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ:

กองแผนงาน กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ**. กรุงเทพมหานคร :

กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๘.

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **วัดพัฒนา, ๔๙**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐.

ชบวน พลตรี, **มนุษย์สังคม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.

คณาจารย์มหาวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

คะนิงนิตย - สุพรรณ จันทบุตร. **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี**

วัดป่านานาชาติ, กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๕.

งามพิศ สัตย์สงวน, อ่างใน สุจินณา พานิชกุล. **การพัฒนาชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย

รามคำแหง, ๒๕๔๙.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ. **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตร

ศาสตร์, ๒๕๔๕.

เฉลิมพล โสมอินทร์. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๖.

ตุลา มหาสุพานนท์. **หลักการจัดการหลักการ ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANGPORT.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖.

นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์. **คู่มือพระสังฆาธิการ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธ

ศาสนาแห่งชาติ , ๒๕๕๔.

ปราชญา กล้าผจญ. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

๒๕๔๙.

ปรัชญา เวสารัชช์. **“การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย”** กรุงเทพ

มหานคร ; ม.ป.ท. : ๒๕๔๒.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ ไทวณะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร

- นคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) **ธรรมบุญชีวิต**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธศาสนาจะวิกฤติต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ : มูลนิธิธรรม, ๒๕๔๕.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ , กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปริยัติโสภณ(วรวิทย์), **การพัฒนาพระสังฆาธิการ**, พิมพ์ครั้งที่๗, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คณ.คปญญ์ญ). **การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ.**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระไพศาล วิสาโล, **แนวโน้มของพระพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ ๒๑** , กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕, **บทบาทพระสงฆ์ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- พระเทพปริยัติโสธี (วรวิทย์), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), **“หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์”**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชัยมงคลพรินต์, ๒๕๔๘.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), **สงฆ์ผู้นำสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระครูพิมลสรคุณ (โชติหัตโต), **คู่มือพระสังฆาธิการ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.
- พระไพศาล วิสาโล. **พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.
- มานพ นักการเรียน, **พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- ลำเดือน นามเทพ, **ความสำเร็จในการปฏิบัตการกิจของวัด**, ศึกษาเฉพาะกรณี : วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม), กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

วัชรีย์ บุณยสิงห์, **การบริหารหลักสูตร**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
 สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 อักษรพัฒนาพาณิชย์, ๒๕๔๗.
 สงวนศรี วิรัชชัย. **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.
 สุชาติ หงษา, ดร. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา จากอดีต สู่ปัจจุบัน**, กรุงเทพมหานคร :
 ธรรมสภา, ๒๕๔๙.
 สุรวิทย์ ศิริโกคาภิรมย์, **การวิจัยทางการศึกษา**, ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการ, โรงพิมพ์สถาบันราชภัฏ
 เทพสตรี, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์

เกษมศักดิ์ วรสุโก “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง
 จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
 เดโช สวานานนท์, อ่างในสุพร จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ใน จังหวัดนครศรีธรรมราช”, **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐.
 ทวี ขจรกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๗.
 นงเยาว์ ปิฎกฤษต์, อ่างใน สุพร จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ใน จังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐.
 ปกรณ์ ต้นสกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ, ๒๕๔๖.
 พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษากรณี : พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
 พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
 พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลารามารณ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

- พระชนดล นาคสุวณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระเทพรัตนสุธี, “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหาวิจิตร อภิญาโณ (เรืองศรี), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาสุริยา ฐิตเมธี (รักษาเมือง), “ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์, ศึกษาเฉพาะกรณี : พระราชันนทมนี (สำรวย อาภากร)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระสุริยัน จันทนาโม (จันทะนาม), มหา, วิทยานิพนธ์ “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระอาจารย์สมภพ โชติปญโญ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระมหาสมบุรณ์ พันธุ์สุข, “การเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- พระอธิการผจญ อาจาโร “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณี อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหาสุภา อุทโท, “บทบาทพระสงฆ์ในทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”, **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**, คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑,
- พระมหาสัญญา ปญญาณีโก, “การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระมหากรมล โปรงใจ (ขนดีธโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน”, **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.
- พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนโน)”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหาสุริยา หอมวัน, “บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุ – สามเณร วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ”, **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔.
- พินิจ เพชรดารา, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของผู้บริหาร

- โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ไพศาล ตั้งสมบูรณ์, “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.
- สุพล เครือมะโนรมณ์, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.
- งามตา สุขประเสริฐ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี : องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒.
- นุจรี เกตุปราษฎ์, “บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด”, **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.
- วิสิทธิ์ มณี, “ภาวะผู้นำกับการบริหาร”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๗.
- วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.
- ไอศูรย์ อินทร์เพชร “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ :

E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, second edition, California : Associates Inc., 1995.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตร
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงที่
เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

๒๐ - ๓๐ ปี

๓๑ - ๔๐ ปี

๔๑ ปี ขึ้นไป

๒. จำนวนพรรษา

๕ - ๑๐ พรรษา

๑๑ - ๒๐ พรรษา

๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ

เจ้าคณะอำเภอ

รองเจ้าคณะอำเภอ

เจ้าคณะตำบล

รองเจ้าคณะตำบล

เจ้าอาวาส

รองเจ้าอาวาส

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า

อนุปริญญา

ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

นักธรรมชั้นตรี

นักธรรมชั้นโท

นักธรรมชั้นเอก

อื่น ๆ.....

๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ประโยค ๑- ๒

เปรียญธรรม ๓ - ๔

เปรียญธรรม ๕ - ๖

เปรียญธรรม ๗ - ๙

๗. ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

ต่ำกว่า ๕ ปี

๕ - ๑๐ ปี

๑๑ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ
หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย/ลงใน ในช่องระดับบทบาทที่ปฏิบัติของพระสังฆาธิการ
ในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ท่านได้ปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนด
ระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีค่าเฉลี่ยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีค่าเฉลี่ยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีค่าเฉลี่ยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีค่าเฉลี่ยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีค่าเฉลี่ยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	บทบาทการบริหารกิจการของพระสังฆาธิการที่ สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๑. ด้านการปกครอง					
๑	การออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ					
๒	การออกกฎระเบียบวัดปราศจากอบายมุข					
๓	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอน ข้อวัตร ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๔	การจัดลานวัดให้เป็นลานธรรม ลานกีฬา และให้ เป็นสถานที่น่าเลื่อมใสศรัทธา					
๕	การดูแลพระและสามเณรภายในวัดให้มีความ รับผิดชอบในการปฏิบัติกิจกรรมเท่าเทียมกันและ เป็นธรรม					
๖	การกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้สะอาด เป็นระบบเรียบร้อย					
๗	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อ ยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรมตามหลักพระธรรม วินัย					
๘	การให้ความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการ บำเพ็ญบุญ กุศลในวัด					
๙	มีการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการตามวาระ โอกาสต่างๆ ที่ผู้บังคับบัญชาเหนือตนจัดให้มีการ ประชุม					
๑๐	การจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายของวัด					

		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๒. ด้านการศึกษา					
๑๑	มีการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด					
๑๒	การดูแลให้มีการเรียนการสอนนักรธรรม บาลีให้ ทั่วถึง					
๑๓	การให้บริการแก่พระภิกษุสามเณรในการเดินทางไปศึกษา					
๑๔	การจัดสรรหาและพัฒนาครูสอนนักรธรรมและบาลี					
๑๕	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์สามเณร ที่ เรียนนักรธรรมและบาลี					
๑๖	การยกย่องเชิดชูเกียรติครูสอนและผู้สอบพระ ปริยัติธรรม เปรียญธรรมบาลี ที่สอบผ่าน					
๑๗	มีการเรียนการสอนธรรมะวันเสาร์และอาทิตย์ ที่ วัด					
๑๘	มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา					
๑๙	การส่งเสริมการสอนการเรียนรู้บาลี ๑ ตำบล ๑ มหา					
	๓. ด้านการการศึกษาสงเคราะห์					
๒๐	การให้ทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน					
๒๑	มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๒๒	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้ กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน					
๒๓	มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน					
๒๔	มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แก่เด็ก					
๒๕	มีการช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาในสถานศึกษา					
๒๖	มีการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์ เด็กและเยาวชน					
๒๗	มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริม การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร					

ข้อ ที่	การบริหารกิจการของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๒๘	มีการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้ ถูกต้อง					
๒๙	มีการอบรมทำวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย					
๓๐	มีการแนะนำสั่งสอน อบรมประชาชนให้เข้าใจในศา สนพิธีและข้อปฏิบัติให้ถูกต้อง					
๓๑	มีการจัดหาหนังสือให้พระสงฆ์และฆราวาส ศัลยแพทย์ได้ทอ้งได้ อ่านให้ถูกต้องและเข้าใจ					
๓๒	มีการจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการเทศน์ เผยแผ่เป็นธรรมทาน					
๓๓	มีการจัดให้มีการกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญ ในทางพระพุทธศาสนา					
๓๔	มีการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ใน การศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน					
๓๕	มีอบรมพระสงฆ์สามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์การบรรยายธรรมในวัน สำคัญทางศาสนา					
๓๖	มีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง					
๓๗	มีการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมให้กับศิษย์วัด					
๓๘	มีการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่ง สอนแก่ชาวบ้านเข้าพรรษา					
๓๙	การเขียนคำพุทธภาษิตตามต้นไม้หรือศาลาที่พักใน วัด					
๔๐	การร่วมอุโบสถสังฆกรรมของพระเทพรัตนกวีเจ้าคณะ จังหวัดเพชรบูรณ์					

ข้อ ที่	การบริหารกิจการของพระสังฆาธิการที่สำเร็จ หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๕. ด้านการสาธารณูปการ					
๔๑	มีการดูแลควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด					
๔๒	มีการวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัด					
๔๓	การดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม					
๔๔	มีการหาทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคารและเครื่องสาธารณูปโภค เช่น ประปา และไฟฟ้า เป็นต้น					
๔๕	มีการจัดหาสาธารณูปโภค เช่น น้ำ ไฟ ภายในวัด					
๔๖	การจัดงานวัดเพื่อหารายได้บำรุงวัด					
๔๗	มีการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา					
๔๘	มีการจัดศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและพระธรรมวินัย					
๔๙	การควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๕๐	การขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ					
๕๑	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา					

ข้อ ที่	การบริหารกิจการของพระสังฆาธิการที่ สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
๕๒	การจัดทำป้ายวัดเพื่อประชาสัมพันธ์วัด และศาสนสถาน					
๕๓	การจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและ จัดอบรมประชาชน					
๕๔	การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน					
๕๕	การดูแลน้ำ ไฟฟ้า และทำถนนภายในวัดได้ สะดวกแก่การสัญจรไปมา					
๕๖	การสรรเสริญเจ้าคณะปกครอง เจ้าอาวาส ผู้ช่วย เจ้าอาวาส ที่มีผลงานเผยแผ่ดีเด่น					
๕๗	การยกกระดับวัดที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นวัด พัฒนาดีเด่น					
๕๘	การช่วยเหลืออุทกภัยที่เกิดขึ้นทั่วไป					
๕๙	กฐินตกของพระเทพรัตนกวีเจ้าคณะจังหวัด เพชรบูรณ์					
๖๐	วัดเป็นที่พักอาศัยของผู้สัญจร					

แบบสอบถามแบบปลายเปิดที่เกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน

๑. ท่านมีหลักพุทธธรรม ข้อใดที่ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์

.....

.....

๒. ท่านมีหลักพุทธธรรม หมวดใดที่ใช้ในด้านศาสนศึกษา

.....

.....

๓. ท่านมีหลักพุทธธรรม หมวดใดที่ใช้ในด้านศึกษาสงเคราะห์

.....

.....

๔. ท่านมีหลักพุทธธรรม หมวดใดที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

.....

.....

๕. ท่านมีหลักพุทธธรรม หมวดใดที่ใช้ในด้านสาธารณูปการ

.....

.....

๖. ท่านมีหลักพุทธธรรม หมวดใดที่ใช้ในด้านสาธารณะสงเคราะห์

.....

.....

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด
เพชรบูรณ์

๑. ปัญหา อุปสรรค ในด้านการปกครอง

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒. ปัญหา อุปสรรค ในด้านการศึกษา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓. ปัญหา อุปสรรค ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๔. ปัญหา อุปสรรค ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๕. ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการสาธารณูปการ

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๖. ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการสาธารณสงเคราะห์

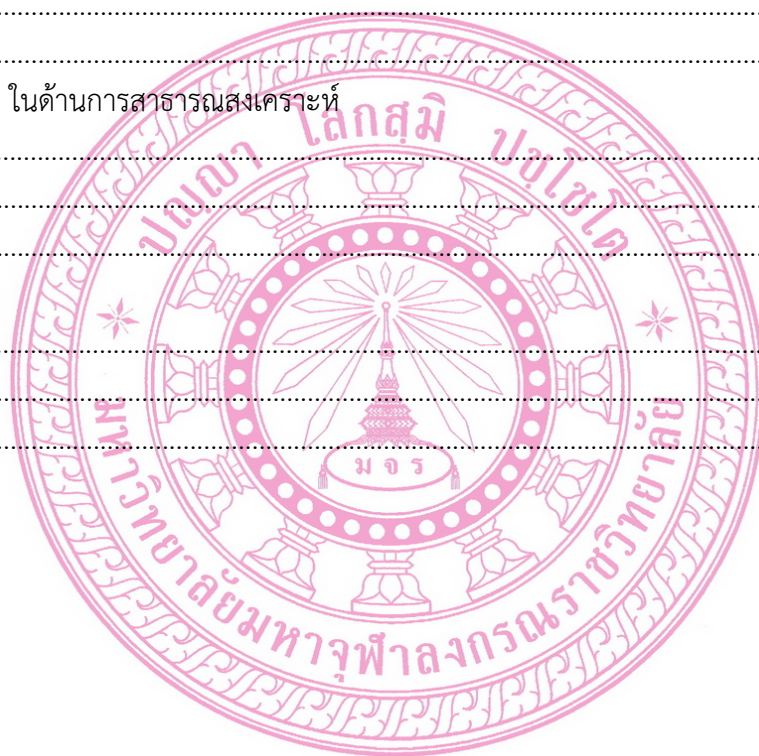
.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม
พระมหาสมัย ฐิตาโก (ผู้จัดทำแบบสอบถาม)
คณะพุทธศาสตร์ สาขาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระครูสิริรัตนานุวัตร,รศ.ดร.	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ วิศิษฎ์ใจงาม	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) เกษม ณ กรม	อาจารย์ประจำภาควิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. รองศาสตราจารย์ บุญรักษ์ ตันต์เจริญรัตน์	อาจารย์ประจำภาควิชาคณิตศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช โทร. ๐-๕๕๒๘ ๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๑๘

ที่ ศธ ๖๑๔๓(๘) / ๐๒๘

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูสิริรัตนานันท์,รศ.ดร.

ด้วย พระมหาสมัย ฐิตาโก (ทองพัด) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๒๔๔๐๕๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมี พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร. และ ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้เพื่อนิสิตจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการต่อไป

จึงเรียนมา เพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระศรีรัตนมนี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้รับแล้ว นอ: พรตลลล แล้ว

พระครูสิริ
๓๑ ก.ย. ๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช โทร. ๐-๕๕๒๘ ๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๑๘

ที่ ศธ ๖๑๔๓(๘) / ๐๒๘

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิพันธ์วิชญ์ใจงาม

ด้วย พระมหาสมัย ฐิตาโก (ทองพัด) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๒๔๔๐๕๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมี พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร. และ ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้เพื่อนิสิตจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการต่อไป

จึงเจริญพรมมา เพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระศรีรัตนมณี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

76/๒๓๓/๒๕๕๖/๑๑๖๖
30/9/๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

โทร. ๐-๕๕๒๘ ๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๑๘

ที่ ศธ ๖๑๔๓(๘) / ๐๒๘

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๖

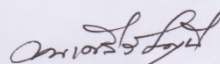
เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร. วิรัตน์ ภูทองเงิน

ด้วย พระมหาสมัย ฐิตาโก (ทองพัด) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๒๔๔๐๕๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมี พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร. และ ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษานิพนธ์

ในการนี้ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้เพื่อניתดจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการต่อไป

จึงเจริญพรมมา เพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระศรีรัตนมุนี)

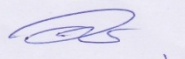
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ไว้ตามเดิม/เรื่องมีผล

ของพระมหาสมัย ฐิตาโก เริ่มรับ/คือ

Mo ก.ธ. ๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช โทร. ๐-๕๕๒๘ ๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๑๘

ថ្ងៃ ពុធ ៦ កើត (៨) / ០២៨

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.(พิเศษ) เกษม ณ กรม

ด้วย พระมหาสมย ฐิตาโก (ทองพัด) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๒๔๔๐๕๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมี พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร. และ ดร.ประพัฒน์ ศรีกลกิจ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาวินิจฉัยวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้เพื่อนิสิตจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและ
ดำเนินการต่อไป

จึงเจริญพรา มา เพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

Ans 10/5/30/2

(พระศรีรัตนมณี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช โทร. ๐-๕๕๒๘ ๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๑๘

ที่ ศธ ๖๑๔๓(๘)/๐๒๘

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร รองศาสตราจารย์ บุญรักษ์ ดันต์เจริญรัตน์

ด้วย พระมหาสมัย ฐิตาโก (ทองพัด) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๒๔๔๐๕๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการใช้พุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมี พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร. และ ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้เพื่อนิสิตจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการต่อไป

จึงเจริญพรมมา เพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระศรีรัตนมณี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

70/๓๓๐/๒๕๕๖/๒๖/๑๑๘/๒๕๕๖
๓๐/๙/๕๖

ที่ พิเศษ / ๒๕๕๖

วัดแก้วสว่าง ต.บึงคล้า
อ. หล่มสัก จ. เพชรบูรณ์
โทร. ๐๘๔-๓๖๙-๘๙๙๕

๒๒ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระราชปริยัติพัชรภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล ๑ ฉบับ

ด้วยกระผมพระมหาสมัย ฐิตาโก นิสิตปริญญาโทสาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

๑. พระครูพิิจจารธรรม, ดร.	ประธานกรรมการ
๒. ดร. ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ กระผมมีความจำเป็นอย่างยี่งที่จะต้องเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการที่สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส จำนวน ๑๑๘ รูป ที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการแจกแบบสอบถาม

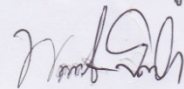
ดังนั้น เพื่อความสะดวกและให้เป็นไปตามขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินงาน จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยดังกล่าว และขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาอนุเคราะห์ของพระเดชพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

เห็นชอบอนุญาตตามนี้

(พระราชปริยัติพัชรภรณ์)
รองเจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์
(มหานิกาย)

ด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาสมัย ฐิตาโก)
พระนิสิตปริญญาโท สาขาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหาสมัย ฐิตาโม (ทองพัด)
- เกิด : วันพุธที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๘๐ หมู่ ๒ ต.ห้วยโป่ง อ.หนองไผ่ จ. เพชรบูรณ์
รหัสไปรษณีย์ ๖๗๑๒๒
- การศึกษา : : ประถมศึกษาปีที่ ๗ โรงเรียนบ้านห้วยโป่ง – ไผ่ขวาง
: มัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนหนองไผ่วิทยาคม
: ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รุ่นที่
๑ / ๒๕๕๙ วัดโพธิ์สมเด็จศึกษาราม ต.หล่มสัก อ. หล่มสัก
จ. เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐
: ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย รุ่นที่ ๕๖ / ๒๕๕๔
: นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดศรีเมือง ต. บุ่งคล้า อ. หล่มสัก
จ. เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐
: เปรียญธรรม ๔ สำนักเรียนวัดศรีเมือง ต. บุ่งคล้า อ. หล่มสัก
จ. เพชรบูรณ์ ๖๗๑๐๐
- อุปสมบท : วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ วัดโพธิ์เย็น ต. บุ่งน้ำเต้า
อ. หล่มสัก จ. เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐
- สังกัด : วัดแก้วสว่าง ต. บุ่งคล้า อ. หล่มสัก จ. เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐
- หน้าที่ : เจ้าอาวาส, ครูพระสอนศีลธรรม, พระวินยาธิการ
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดแก้วสว่าง เลขที่ ๑๕๕ หมู่ ๖ ต. บุ่งคล้า อ. หล่มสัก
จ. เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐
- โทร. : ๐๘๔ – ๓๖๘๘๙๙๕, Email: Mahasamai @ hotmail. Com